

Ta lendab mesipuu poole...

Muusikaleht

Jaanuar
1995
Nr. 1
Hind 4.95

NOODID JA...

Veel numbris:

...PLAADID (lk. 2-4, 16)

Kuidas läksid
joulukontserdid?
"ELLERHEINA" edukas
aasta

LILIAN SEPNER
pianistide konkursist
Haapsalu, Pärnus ja
mujal

"Gaudeamus" tulekul
Muusikakeskkooli
pisim lend — IV
Mõtisklused plaate
kuulates — TIIT
TRALLA, ANU KAAL,
TÖNU KÕRVITS

Mälestusi emast
JENNY SIIMONIST

20 aastat duot
SAKKOS-PEÄSKE
BEETHOVENI
noorusest ja tema
säilmete müügist
oksjonil

Filmid kastratlauljatest
HARRI VASAR
in memoriam
ja palju muud

Eesti süvamuusika nootidel

Heliplaadifirma "Forte" direktor härra Mart Maripuu!

Mida möödunud, 1994. aastal tehti Eesti süvamuusika plaadistamiseks, seehulgas Teie firma poolt?

Mida teised firmad on teinud, sellest puudub mul täielik ülevaade. Umbes pool Eestis tehtud plaatidest arvatakse tulevat meie poolt, seehulgas põhiline osa süvamuusikast.

Siin on kaks töövormi. Ühelt poolt — ja see on vanem vorm — oleme me välismaa firmadele n.-ö. allhankija osas. Näiteks Saksa firmadele "Erdenklang" ja "Eres", varem ka soomlastele. See tähendab, et meie valmistame lindistamiseks ette ja lindistame oma stuudios, nemad teevad meie lindist plaadid — kompaktdiskid (CD). Nemad laevad need müüjale oma firma nime all, kuid meie litsentsiga. Ka läbimüügi eest Eestis hoolitseme meie, müügi eest välismaal saame me teatud protsendi. Mullu oli meie firmal selliseid kompaktdiske kokku 7.

Kas kõik Lääne firmade poolt väljaantavad kompaktdiskid eesti muusikast on nii valminud?

Ei. Mäletate, ajakirjanduses, vist ka Teie väljaandes räägiti ühe Sisaski teose lindistamisest "Estonia" kontserdisaalis välismaal kompaktdiski väljaandmise jaoks. See ei käinud meie firma kaudu. Võib-olla on selliseid erandnäiteid teisigi.

Ja teine vorm?

Teine vorm on meie firma oma kompaktdiskide väljaandmine. Alustasime 1993. aastal, siis valmis meie esimene CD — "Lauluisa Gustav Ernesaks". 1994. aasta oli meile läbimurdeaasta — tegime veel 17 kompaktdiski. Uendasime ka digitaalsalvestustehnikat oma Raadiomaja stuudios.

Kui välja arvata "Suveniiri" ja "Ruja" plaadid — viimase valmistasime Urmas Alenderi mälestuseks —, samuti ka rahvamuusika antoloogia, kuuluvad kõik need plaadid interpreetide, neli aga ka heliloojate poolest Eesti süvamuusika valdkonda: Veljo Tormise "Muistsed häälled" ja "Ühtehoidmise laulud", Rudolf Tobiase "Motetid", Heino Elleri "Varjus ja päikesepaistel" Peeter Lilje mälestuseks. Oma kompaktdiskid on mullu meie kaudu välja andnud Eesti Filharmoonia Kammerkoor, "Hortus Musicus", kammerkoorid "Arsis" ja "Ortodoks", tütarlastekoos "Ellerhein" koguni kaks plaati. Peale selle veel Eesti Vabariigi hümnid erinevad variandid, "Valik eestri orelimuusikat" ja aasta lõpuks, H. Krummi 60.-ks sünniaastapäevaks, ka ooperiaariaid tema esituses.

Perspektiivid samas suunas jätkata pole halvad. Ka transpordi mõttes. Rootsi firma, kes meile kompaktdiske valmistab, kavatab rajada filiaali meile lähemale — Soome.

Te olete Eesti Raadio majas. Raadio laskis ju möödunud aasta lõpul välja

oma esimese kompaktdiski. Kas Teie firma kaudu?

Ei, nemad tegid seda iseseisvalt. Ka jaotussüsteem on neil teine. Raadiojaamad tegelevad kogu maailmas diskide väljaandmisega nende fonoteegis leiduvast muusikast ja saadavad siis teistele raadiojaamadele, kes valivad välja, mida eetrisse anda. Nüüd lülitub sellesse süsteemi ka Eesti Raadio. Loodame, et seetõttu hakkavad muu maailma raadiokuulajad rohkem kuulma eesti interpreete.

Teie tiraažid?

Alla viiesaja me teha ei saa. Enamike plaatide tiraažiks see on jäänudki — muusikasõprade ostujõud on praegu väike ja meie tähelepanekute kohaselt ostavad neistki pooled ära välismaalased. Kui tiraaž saab otsa, valmistame lindilt järgmise viis sada juurde. Nii oli näiteks Tobiase "Motetidega". Kõige suuremas tiraažis andsime laulupeuks välja "125 aastat Eesti laulupidusid" — 2000.

Uuel aastal loodame tiraaže suurendada. Peame selle eelduseks mullust läbimurret kompaktdiskide osas. See võimaldab meil rahvusvahelisse ringlusse lasta oma kataloogi ning võib arvata, et meie plaate hakkavad tellima ja müüma ka välismaised plaadimüügid.

Peeter Vähi on senimaani oma kompaktdiski välja andnud "Erdenklangi" etiketi all, nüüd tuleb ta "2000 aasta pärast Kristust" "Hortus Musicuse" esituses otse meilt. Allettevõtja staatusest me päriselt lahti saada ei püüa, kui see on kasulik Eesti muusikakultuuri levitamiseks välismaal. Aga paremat pääsu Lääne turule taotleme küll.

Kas nüüd ei või kujuneda vastupidine olukord: mingi Lääne firma saab Eesti, näiteks Teie firma allhankijaks?

Põhimõtteliselt on see võimalik. Üks Hollandi ärimees käiski meil maad kuulamas arvestusega, et meie tööjõud on odavam. Aga vähemalt esialgu pole sellel mõtet — me laseme ju ise oma kompaktdiskid Rootsis valmistada.

Tiraažide suurendamiseks oleme hakanud sisse viima eeltellimissüsteemi, esijoones suurematel rahvakogunemistel, ning koos firmaga "Tekho", endise Tallinna Helikassetitehasega plaanime välja ehitada oma müügi võrku. Kunagi oli meil selline üle-eestiline võrk olemas, aga seoses rahva ostujõu langusega kadus ära. Nüüd püüame seda mingis ulatuses taastada praeguse aja iseärasusi arvestades.

Kas te kassette ka toodate. Ja kuidas üldse Teie firma tekkis? Mingist Tallinna Helikassetitehase osakonnast?

Kassette andsime me mullu välja 13.

Meie firma kasvas välja Tallinna Helikassetitehase juba varem isemajandavast osakonnast. 1991. a. pidime kiires korras privatiseeruma. Osalt oli see tingitud Eesti ise-

seisvumisest — Tallinna Helikassetitehas kuulus ju varem üleliidulise firma "Melodija" võrku. Osalt oli see meie oma riigi erastuda kiirustamise poliitika tulemus. Meil tuli privatiseeruda, omamata küllaldest tehnilist baasi. Meie toodang, esijoones süvamuusika, on aga selline, et sellega ei rikastu. Vajame abi. Nüüd aga ütlevad meile mitmesugused fondid: te olete erafirma, milleks teile toetus. Oleksime me edasi olnud riiklik kultuurifirma, oleks olnud nähtavasti lihtsam. Et ots otsaga kokku viia ja plaate enamvähem ostjale vastuvõetava hinnaga turule lasta — 175—200 krooni tükk —, tuleb meil toetust otsida.

Moodustasime oma fondi — Muusikakultuuri Jäädvustamise Sihtkapitali. Keskmiselt tuleb igale plaadile ühe kolmandiku osas sponsortoetust. Mõnevõrra kergem on lugu muusikakollektiivise plaatidega — nemad aitavad seda ise otsida. Väga oluline on Kultuuri- ja Haridusministeeriumi tugi — neli süvamuusika kompaktdiski oleme saanud mullu ainult tänu tema toetusele välja anda, samuti töötanud "Erdenklangi" heaks. Kas sel aastal enam sellelt ministeeriumilt toetust saame, on ebaselge. Sosistatakse koguni ministeeriumi kultuuripoliitika osakonna likvideerimisest. Aga sealtkaudu on ju meile toetus tulnud. Möödunud aastal pöördusime ka otse Riigikogu eelarvekomisjoni poole. Vastust pole.

On teil võimukandjate vastu teisigi pretensioone?

Meile teevad muret piraatplaadid, Poola omad on Leedu üle ujutanud ja otsaga meilegi jõudnud. On tekkinud ka eesti oma piraatfirmad, kes turu odavate plaatide ja kassetidega täidavad selle arvelt, et nad ei maksa autoritasu ja nähtavasti ka mitte makse. Riigikogu võttis nüüd vastu autori- kaitse rangemaks muutmise seaduse. Loodame, et olukord paraneb.

Okas südames on meil Tallinna Linnavalitsuse suhtes. Meil oli Kuninga tänaval mitte ainult plaadipood, vaid ka mitmed tööruumid. Selle maja endine omanik pole meie teada taotlenud maja tagasi. Aga meie asutus, Eesti rahvuskultuuri jaoks küllaltki tähtis asutus, aeti sealt välja. Nüüd paiknevad seal mitme teise firma kontorid, kes Linnavalitsusele (või selle ametnikele) suudavad rohkem maksta.

Iga firma vajab pangalaene. Eestis on protsendid 10 korda suuremad kui näiteks USA-s. Maailmas on üldtuntud komme, et pank selgitab Maksuameti ja muid kanaleid kaudu ise välja, kas laenuaotleja väärrib usaldust. Meil tuleb firmal pankadele tõestada, et sa pole kaamel, kirjutada kõikvõimalikke pabereid. See raiskab tööaega, närve ka.

Konkurendid?

Ausa konkurentsi vastu pole meil midagi. Aga kuidas nimetada seda, kui klient meeli-

tatakse enda juurde, pakkudes talle odavamat hinda, pärast tuleb aga välja, et tal on tulnud tegelikult maksta sama palju või isegi rohkem summast, mille eest meie olime nõus sama töö ära tegema. Nii on meil mõnigi projekt nurja läinud. Muidugi, ega klient enam teine kord sama firmaga tegemist tee. Aga ta võib rahahädas vaeveldes teise samasuguse petturi otsa sattuda. Läheb ilmselt veel aega, enne kui meie tarbijale kristalliseerub kes on usaldusväärne firma, kes mitte.

Keda üldse nimetada Eestimaal heliplaadifirmaks?

Minu arvates väärib plaadifirma nime see, kes on suuteline olema nii produtsent, lin-

distaja (s. t. kellel on oma stuudio) kui ka turustaja. Minu teada on selline plaadifirma Eestis ainult üks — meie firma. Mitmed teised on suurel määral vaid mingi, tavaliselt välismaise firma agendid, vahendajad. Aga armastavad nad end kõlavalt nimetada ja nendel noortel meestel on tihtipeale head sidemed ka noorte ajakirjanikega. Kuulasin hiljuti raadiost, kuidas ühe plaadipoe kaupa populariseeriti ja teda nimetati heliplaadifirmaks. Nähtavasti püüti kuulajas teadlikult jätta muljet, et tegemist on tugeva ja soliidse ettevõttega. Soovime oma konkurentidele algalval aastal rohkem kultuursust.

Teie kauba turustajad? Ütlesite, et tahate luua, sisuliselt taastada oma müügi-

võrgu, kuigi varem pidite selle sulgema rahva ostujõu languse tõttu.

Paljudele turustajatele, eriti noodipoodidele meil etteheiteid pole, küll aga ruumide jaotuse osas suurtel rahvakogunemistel. Näiteks hiljutine jõululaat. Ruumi sisenejad sattusid kõigepealt igasuguse pudri-padi keskele, heliplaadid koos nootide ja raamatutega paiknesid aga keldrikorrusel. Ometi oli müügi pinna ruutmeetri hind meie teada iga pool võrdne.

Oeldakse, et kui mured on südamest ära räägitud, on kergem tööd teha. Loodame, et nii on ka Teiega!

Kirjastus "Muusika" on juriidiliselt iseseisev juba üle aasta, olles Eesti Koorühingu kirjastusosakonna tegevuse otsene jätkaja. Sellest tulenevalt moodustavad loomulikult suurema osa meie trükistest eesti koorimuusika väljaanded. Meil on tulnud täita hulgaliselt sotsiaalseid tellimusi: noorte laulupeo, üldlaulupeo ja samuti suviste laulpäevade noodikogumike kirjastamine. Nimetatud trükiste realiseerimisperiod on suhteliselt lühike, kuna tegemist on tähtjaliste väljaannetega. Suur osa kasumist jääb aga saamata realiseerimata toodangu arvelt. Nimelt on probleemiks trükiarvu määramine. Koorühingu ja Üldlaulupeo Direktsiooniga kooskõlastame küll eeldatavad vajaminevad tiraažid (vastavalt üritustele registreerunud kooride ja lauljate arvule), kuid vastutustundetu koopiade valmistamine on muutunud kooride seas tavaliseks. Imestan, et kooride juhatused ja koolide juhtkonnad ei süvene probleemi tõsisusse, tagajärgedesse ning lubavad sellisel olukorral jätkuda. Ei mõisteta, et heliloogid ja teised autorid jäävad ilma läbimüügist sõltuvast autoritasust ning kirjastusel kujuneb väiksema trükiarvu puhul tunduvalt kõrgem müügihind.

Väga keeruline on lugu klassikaliste püsiväärtusega väljaannete kirjastamisega — kulud tuleb katta enne realisatsiooni, mis reeglina kestab aastaid (kui mitte öelda aastakümneid). Nimetan suuremad tööd, mis tänaseks on meie noodiletil:

V. Tormis — Kolm prelüüdi ja fuugat,

C. Kreek — Eesti vaimulikud rahvaviisid naiskoorile (I ja II osa),

Proua Bremraud, kas trükiarvu määramine on endiselt probleem?

Loomulikult. Ja seda igasuguste väljaannete puhul, olgu nad muusikaürituste noodikogumikud, püsiväärtusega teosed, õpikud või midagi muud.

C. Kreegi eelnimetatud naiskoori vaimulikkude laulude I ja II köite andsime välja trükiarvuga 2000, III ja IV köite trükime mitmekordselt väiksemas tiraažis. Need ajad on möödas, kui inimesed ostsid klassikat arvestusega, et seda võib kunagi vaja minna, aga siis pole saada. Seetõttu on tiraažid vähenenud, aga kui tekib vajadus välja anda kordustrükk, on seda võimalik operatiivselt teha.

Sama lugu on õpikutega. Kooliamet soovitas meil klarnetiõpiku välja anda trükiarvuga 1000, arvestusega, et muusikakoolid (aga neid on üle 60) ostavad ära 600 ja ülejäänud jäävad reservi. Meie oma algelised turu-uuringud viivad järeldusele, et esialgne tiraaž oleks 50—100. Klarnet pole klaver,

mida iga muusikat armastav laps õpib mingil määral mängima. Kui hiljem tuleb vajadus, võib täiendtiraaži välja anda. Loomulikult muutub sellega ka meie trükibaas. Suurte ofsetrükikodade asemel hakkame rohkem kasutama paljundusfirmade teenuseid.

Muidugi peame oma tiraažipoliitikas arvestama kohalikku paljundustõbe. See on moodne, mugav ja odav: paljundusaparatuurid on tihtipeale saadud kingituseks, tasu ei võeta või võetakse minimaalselt. Kuid see on ebaeetiline põhjustel, millest kirjutasin eespool. Teistes maades on koopiade valmistamine karistatav. Nüüd on meil ka vastav rangem seadus vastu võetud, kuid seile toimumahakamiseni läheb aega.

Kas laulupeo möödumine annab end Teie kirjastustegevuses tunda?

Laulupeo-järgsel aastal on taidluskooride tegevus ikka soikunud ja ega tänavune aastagi ole erand. Pealegi on praegu teisigi taidlejate indu vähendavaid tegureid. Püüd-

U. Sisask — "Eesti missa" orelisaatega,

U. Sisask — 12 laulu Püha Neitsi Maria auks,

R. Tobias — Kaks vaimulikku laulu,

K. Sink — Jehoova on mu karjane,

K. Sink — Meie Isa palve.

C. Kreegi Eesti vaimulikud rahvaviisid naiskoorile III ja IV osa on trükiks valmis (samuti tema 75 kaanonit eesti vaimulikele rahvaviisidele segakoorige), kuid trükikulude katteks puuduvad rahalised vahendid. Ainult täieliku koguna oleksid need väljaanded tõeline kultuuriväärtus. Esimesed kaks osa andsime välja Kultuuri- ja Haridusministeeriumi subsidiumiga.

Olulist rahalist toetust oleme taotlenud ja ka saanud sellistelt kultuuriväärtustesse tõsiselt suhtuvatelt firmadelt, nagu RAS Sakala Keskus, Eesti Kultuurifond, Eesti Rahvuskultuurifond, Eesti Üldlaulupeo Direktsioon.

Oleme taotlenud selleks aastaks ministeeriumi subsidiumi C. Kreegi eelnimetatud teoste, samuti mõnede õpikute (H. Mätliku kitarril, A. Regi klarnetil, I. Tiviku viiulilõpiku, ka solfedžoõpiku ja "Eesti muusika ajaloo") väljaandmiseks. Kooliamet on need käsikirjad ja meie taotlused heaks kiitnud ning ministeerium teatanud, et meie palve finantsabi kohta rahuldatakse.

L. Bremraud,

kirjastuse "Muusika" direktor

sime midagi ära teha, kuid meie jõud jääb väheseks.

Mis veel muret teeb?

Tühimikke on palju ja sumame nagu pimeduses, teadmata, mida teevad teised noodikirjastajad. Peaksime olema rohkem omavahel kontaktis. Muusikakirjastajate Liidu loomise mõte on olnud päevakorras.

Kas olete ka välismaa firmade allhankija, nagu seda on plaadifirma "Forte"?

Senini pole olnud, aga läbirääkimised käivad. Praegu on veel vara rääkida uue aasta plaanidest — väga palju on ebaselget.

Kuidas Teie kui äriinimene suhtute tuntud ütlusse, et muusika on Eesti parim eksporditav?

Lubage mul praegu jätta sellele küsimusele vastamata. Teeksin seda mõne kuu pärast. Niipalju võin lisada, et meie oma toodangu eksport on nullilähedane.

Firmajuhte küsitles

Herbert Vainu

Eesti muusika kirjastamisest Saksamaal

Eesti Heliloojate Liidu juubeliüritusel rääkisid Lepo Sumera ja külalised Karlsruhehest Eesti muusika kirjastamisest Saksamaal Eesti-Saksa kirjastuse "Edition 49" poolt (sellega, esijoones orelimuusika osas, tegeleb seal ka kirjastus "Eres").

Kui Eesti oli taasiseseisvunud, tõusis päevakorda Eesti heliloomingu viimiseks maailma ka Eesti komponistide teoste nootide kirjastamine välismaal. Senine kohmakas süsteem teha seda Üleliidulise Autorikaitse Ühingu — VAAP-i — kaudu oli ju ära langenud. Pealegi selgus, et VAAP oli oma õigused edasi müünud Sikorsky firmale Saksamaal, seda tehingut poldud aga iseseisva Eesti riigiga kooskõlastatud. Näiteks L. Sumera 3. sümfoonia ettekandmisel Malmös olid orkestrantide käes Eestis valmistatud noodid, millest olid kõrvaldatud "Muusikafondi" templid ja lisatud kaaskiri Sikorsky firma omandiõiguse kohta. L. Sumera alustas Sikorsky firma vastu kohtuprotsessi, võitis selle esimese astme kohtus Hamburgis. Kui Sikorsky firma edasi kaebab, tuleb läbida veel 2 kohtuinstantsi ja see võtab aega. B. -B. Bagger avaldas arvamust, et Saksa riik peaks Sikorsky firma ebaetilise käitumise pärast vabandama Eesti heliloojate ees.

"Edition 49" loodi Karlsruhe festivali ajal 1992. a., asutajaks peale 3 Saksapoolse esindaja Eesti heliloojad J. Rääts, L. Sumera ja E.-S. Tüür. Käivitamiseks vajaliku summa — üle 50 000 DEM-i — kokkusaamine valmistas küll raskusi, kuid need suudeti ületada. Praeguseks on "Edition 49" välja andnud Eesti heli-

loojate noote rohkem kui ükski teine välismaine kirjastus. Eesti autoreile on laekunud 55 000 DEM (440 000 EEK).

B. -B. Bagger pidas Eesti heliloojate nootide kirjastamist esijoones Saksamaal otstarbekaks kolmel põhjusel. Esiteks on Saksamaa autorikaitse — GOMA — üks paremaid maailmas. Teiseks on tegemist suure riigiga — 85 miljonit inimest — vanade ja kestvate muusikatradditsioonidega: 120 professionaalset (üle 3000 mitteprofessionaalset) orkestrit, 1200 muusikakooli, 17 muusikakooli (võrdluseks Prantsusmaal 2), 27 telekompaniid, igal liidumaal üks raadiojaam, mis ööpäevaselt annab eetrisse muusikat, riiklik toetus kultuurile suur (5% föderaalelarvest), rohkesti sponsoreid ja 3) vastavalt sellele ka suur nooditurg. Eesti muusikat pidas ta aga parimaks Eesti eksporditartikliks.

Juttu oli ka noodikirjastuste töö praegusest iseärasusest Saksamaal. Peale kirjastamise on neil 2 funktsiooni: autorikaitse eest hoolitsemine ja peamiseks loetav oma toodangu populariseerimine. Tipporkestritele saadetakse noote tasuta. Hea muusika puhul õigustab see end finantsiliselt. Kui orkestrid lood esitamiseks võtavad, on tulud kõvasti kaetud, rääkimata sellest, et nii populariseeritakse ja reklaamitakse oma kirjastust. Eesti heliloojate teostel on aga Saksamaal minekut — Hannoveris andis üks tippkollektiiv sellega 6 kontserti ning kavatseb esineda ka Dresdenis, Hamburgis ja Münchenis. On ka teisi kokkuleppeid.

Noodikirjastamise alal toimub praegu tormiline tehniline progress — elektro-

niseerimine. Sellega seoses muutub ka noorikirja vormistamine. 3 noort inimest Eestist sõidab selles osas end Nürnbergi täiendama. Satelliittelevisiooni kaudu võib hakata endale noote koju kätte tellima. Lisaks noodile ka vastavat kassetti, et kuulata, kuidas see muusika kõlab. Saksa suurim noodikirjastus "Schott" loodab selle süsteemi käiku panna juba poole aasta pärast. "Edition 49" ressursid on muidugi väiksemad, kuid ta on mobiilsem.

On ka probleeme. Saksamaa taasühinemine on GOMA-le toonud nii palju lisatööd, et autoritasude väljamaksmine viivitub.

Dr. Hage soovitas Eesti heliloojail kirjutada õppepalasid ka Saksa muusikakoolide õpilastele, esijoones kõige enam levinud pillidele: klaverile, viiulile ja plokkflöödile. See oleks ühtlasi perspektiivne tegevus: kui kooliõpilasest saab muusik, võib ta tahta mängida sama heliloojat, kes on talle juba koolipõlvest tuttav.

V. Rumessen tundis muret selle pärast, kas Eesti heliloojate looming välismaalastele maha ei müüda ning meie lastelastel tuleb seda hakata tagasi ostma. Ta pidas vajalikuks riiklikult toetada Eesti kirjastust "Muusika". L. Sumera leidis, et noodikirjastamise eest Eestis oma vajaduste rahuldamiseks tuleb muidugi hoolitseda, kuid Eesti muusika viimiseks maailma on seda otstarbekas teha välismaal.

ML

LISANDUSED

Kultuuri- ja Haridusministeeriumi muusikanõuniku Reet Rummeli andmeil subsideeris ministeerium 1994. a. Eesti süvamuusikat arendavaid ettevõtmisi 1 miljoni krooni, sellest plaatide ja nootide väljaandmist veidi vähem kui 20 protsendi ulatuses. Peamised toetuse saajad olid plaatide poolelt firma "Forte" ja nootide poolelt "Muusika", kuna nende tegevus oli kõige rohkem kooskõlas ministeeriumi taotlustega. Nad pole aga olnud mingis eelis- või koguni monopoolses seisundis. On toetatud ka teisi projekte. Kõik on olenenud esijoones sellest, kui võrd ministeeriumi ja firmade huvid on langenud ühte ning kui agarad on firmad olnud taotluste esitamisel ja kui põhjendatud on need olnud.

Aastavahetusel oli veel ebaselge, kui võrd ja missuguses vormis jätkub riiklik toetus Eesti süvamuusika noote ja plaate väljaandvatele firmadele. Kultuuri- ja Haridusministeeriumi kultuuripoliitika osakonna likvideerimisest pole ministeeriumis juttu olnud, küll aga selle reorganiseerimisest.

Ka ministeeriumil puudub täpne ülevaade, kui palju praegu eesti muusikat jäädvustatakse trükitud nootide ja heliülesvõtetena. Vaevalt on seda isegi Rahvusraamatukogul. Eesti väljaandjad on küll kohustatud sinna saatma sündesemplarid. Aga kas seda teevad piraatfirmad? Välismaal eesti muusika väljaandmisega tegelevate firmade toodang tavaliselt laekub Rahvusraamatukokku, aga kohustust seda sinna saata neil loomulikult pole.

Oleks tore, kui heliloojad ja luuletajad võtaksid noodikirjastamise kõrval endale praegusele ajale sobiva isamaalise ülesande: luua taidluskooridele selliseid laule, mis nii oma viisi

kui sõnade poolest rahvast innustaksid keerulisi aegu üle elama ja koorilaulutraditsiooni jätkama. Kas ei võiks Kooriühing olla siin eestvedaja?

Vaidluses selle üle, kas Eesti plaatide ja eriti nootide väljaandmine välismaal on Eesti kultuurile kasulik või kahjulik, on mõlema poole argumendid sageli üsna isiklikku ja emotsionaalset laadi, ühtede külgede tähtsust ülepaisutavad, teisi mahavaikivad. Asja olemusele võiks lähemale jõuda, kaasates inimesi, kes põhjalikult tunnevad küsimust, eriti selle juriidilist külge. See käib esijoones autorikaitse kohta.

Sageli korratud väidet, et muusika on Eesti parim eksporditartikkel, tuleb käsitada metafoorina, mille sisu on põhiliselt poliitilist laadi Eesti välismaal teadvustamise ja talle sumpaatia hankimise mõttes. Küsimuse majanduslik, äriiline külge on mitmetahuline, sõltub ka sellest, kuidas mõistet "eksporti" tõlgendada.

Väärrib igati toetamist noodikirjastajate mõte moodustada oma liit nii tegevuse koordineerimiseks kui ühiste huvide kaitsmiseks. Eeldame, et see ei tähenda mingi kartelli loomist, vaid omavaheline konkurents säilib. Umbes nii, nagu tegutseb Eesti Ajalehtede Liit.

Poleks halb, kui samale seisukohale jõuaksid ka Eesti heliülesvõtete — plaatide ja kassettide — väljaandjad, kuigi nende omavahelised suhted paistavad olema teravamad ja puudub isegi ühine arusaamine, keda heliplaadifirmaks nimetada, keda mitte.

Muusikute ühistegevuse heaks näiteks võib pidada Eesti Muusika Nõukogu moodustavate organisatsioonide ühist pöördumist Rügikogu poole EMA uue hoone ehituse finantseerimise jätkamiseks. See viis teatavasti sihile.

Riigi rahad Eesti muusikaelule

Pärast ägedaid vaidlusi komisjonides eraldas Riigikogu 1995. aasta eelarves 10 miljonit dollarit EMA hoone ehituse jätkamiseks. Presidendi kinnituse järel asub Kultuuri- ja Haridusministeerium eri valdkondade, sh. muusika jaoks jaotama ka raha, mis Riigikogu nägi ette erinevate kultuuri-loomade (näit. teatrid) toetamiseks.

Kaks sakraalmuusika konverentsi üheaegselt

Detsembri algul osalesid Eesti muusikateadlased kahel sakraalmuusika konverentsil. Ühe viis nende oma Eesti Muusikateadlaste Seltsi läbi koos EELK Konsistooriumiga Tallinnas Rahvusvahelise Hümnoologia Ühenduse egiidi all. EELK liturgiakomisjoni liige Gustav Piir andis seal ülevaate 1991. a. Eestis kasutusele tulnud "Kiriku- ja palveraamatu" kujunemisloost. Samal ajal toiminud Balti muusikateadlaste XXVIII konverentsil Riias esines Mart Humal ettekandega eesti vaimulikest rahvaviisidest C. Kreegi töötluses ja Vaike Sarv setu vaimulikest rahvaviisidest. Muusikateadlaste vähesete ürituste planeerimine samale ajale ei anna tunnistust heast koordinatsioonist.

Tähistati G. Ernesaksa ja C. Kreegi sünniaastapäeva

10.—11. detsembril tähistati G. Ernesaksa 85. ja C. Kreegi 105. sünniaastapäeva. Pärast laulutaadi kalmul käimist oli mälestustseremonia tema mälestuskivi juures sünnikohas Perilas ja kontsert Aruküla rahvamajas mitmete Kirde-Harju taidluskollektiivide osavõtul. Meenutus G. Ernesaksast jutustas K. Areng.

Tallinnas Rahvusraamatukogus toimus trepikontsert. G. Ernesaksa nim. stipendiumi ja preemia saajate hulgas olid EPA üliõpilane Rauno Tagel, G. Ernesaksa sünnivalla Raasiku vanem Toivo Veenre, kes väga hoolitseb selle eest, et taidlejaltele oleks korralikud kooskäimistingimused (Raasiku ja Aruküla rahvamaja ja teiste kultuuriasutuste remont), Saaremaa kooride kroonik Heinrich Männa ja Haapsalu koorijuht Helga Kariis.

Helga Kariis

Viimane, C. Kreegi kunagine õpilane, oli ühtlasi põhiorganisaator ja -kõneleja C. Kreegi sünniaastapäeva tähistamisel Haapsalus. Pärast ringkäiku C. Kreegiga seotud paikades anti Haapsalu Toomkirikus kontsert. Osalesid koguduse noortekoor, Haapsalu kammerkoor, Jüri Ilves orfeli ja Ingrid Alasoo viiuliõpilased.

Haapsalu taastub muusikalinnana

17. detsembril tähistas Haapsalu Muusikakool, mis hiljuti sai uued, avaramad ruumid, oma 40. aastapäeva Urmas Sisaski lasteoperimuusikali "Kuri kuningatütar" (libreto A. Kitzbergi järgi Lemmo Krimm) lavalettoomisega. Nii jätkatakse Haapsalu 1. keskkooli omaaegse tuntud muusikateatri "Pöialpois" traditsiooni.

Selle 1985. a. kirjutatud teose 3. lavastuses osales 50 tegelast, ka 30-liikmeline sümfooniaorkester (osa lapsi maakonnast — Taeblast, Ridalast). Lavastas Marina Sillaste, orkestrit juhatas EMA I kursuse üliõpilane Jüri-Ruut Kangur. 20. detsembril oli teine etendus. Juubelipidustuste raames toimus ka kontsert. Kaasa löid viilistlased.

Kõik need õnnestumised, Haapsalu paljud jõulukontserdid ning ka laialdane suvine kontserdielu, inspireerisid Anneli Ammast kirjutama 20. detsembril "Lääne Elus" juhtkirja "Jälle muusikalinnaks". Autor arvab, et Haapsalu võiks rohkem pakkuda naudingut elitaarse muusikalise maitsega suvitajatele kommersialiseerunud Pärnu kõrval.

Haapsalusse on hakanud muusikud Tallinnast tagasi tulema — viuldaja Taimi Kopli, pianist Jüri Ilves jt.

Kui kuu aega tagasi kooride lagunemise tõttu peeti plaani maakondlikku laulupidu mitte korraldada (vt. Regionalia — november), siis on nüüd otsustatud see läbi viia 1.—2. juulil, tähistamaks ühtlasi 100 aasta möödumist Läänemaa lalulpeost. Juurde kutsutakse esinejaid väljastpoolt Läänemaa praegusi piire, esijoones ajalooliselt laiemalt Läänemaalt, aga samuti Pärnu-, Saare- ja Raplamaalt. Kokku planeeritakse u. 1500 esinejat.

Mati Uffert — dirigent

Pärnu Linnaorkester on planeerinud esitada iga kuu ühe sümfooniakontserdi, kasutades laialdaselt külalisdirektoreid. Novembris juhatas Toomas Kapten, detsembris detübeeris dirigendina Vanalinnas Põhikoolis orkestriga varemgi koos töötanud Estonia Teatri kontsertmeister Mati Uffert. Kava oli pandud kokku omapäraselt — 3 Mozarti kontserti, solistid Tallinnast, ühes

flötist Olev Ainomäe, teises klarnetist Vahur Vurm, kolmandas täitis viiulisolisti funktsioone dirigent ise.

Kriitika oli positiivne. Õpilastele oli sissepääs tasuta. Pärnu linnavalitsus otsustas ka edaspidi anda õpilastele süvamuusikakaitsete tasuta kontserdipileteid.

Muusikakoolis koolitatakse laulusoliste

Kilingi-Nõmme Muusikakooli õpetaja Toomas Voll lõi laulustuudio. Eriprogrammi alusel õpetab ta 14 last — igauhte individuaalselt. 6 neist osaleb "Laulukarussellis", k. a. Itaalias lastelauluvõistlusel Eestile välimaste laulude osas esikoha toonud Liisi Koikson.

Sellise õpetussüsteemi tulukust näitas ka detsembris Kilingi-Nõmmes läbiviidud Pärnu maakonna laste laulukonkurss "Laulucanto". Kõik esikohad jäid koju. Noorema rühma solistidest oli parim T. Volli laulukooli õpilane Paavo Ruzits, ansamblist selle stuudio õpilastest koostatud ansambel "Üks väike rööm". Vanemas rühmas tuli esikohale Kilingi-Nõmme neidude ansambel Evelin Mei juhatusel. Kahjuks oli teiste koolide osavõtt vähene. Paremini esinesid veel Väandra ja Audru lapsed.

H. Krummi mälestuseks

Estonia Teatris viidi läbi Hendrik Krummi nimeline vokalistide konkurs. Tulemused tehti teatavaks enne H. Krummi mälestuseks pühendatud G. Verdi "Don Carlo" etendust tema sünniaastapäeval 21. detsembril. Ülekaalukalt võitis esikoha Pirjo Levandi "Estoniast", II koha said Margit Saulip ("Estonia"), Vilve Hepner (Filharmoonia Kammerkoor), Rando Piho ja Aivar Kaldre (mõlemad RAM).

Eelmisel päeval aga jäi ära konkursi võitja, H. Krummi õpilase N. Keremi ning neid saatva A. Miku esinemine H. Krummi kodukohas Leisis ja Kuresaare kapiitlisaalis, kuna tugeva tormi tõttu ei pääsetud praamiga üle Muhu väina.

13. detsembril otsustas Saaremaa Kultuurikapitali Nõukogu kokkuleppel pankadega hakata igal aastal välja andma H. Krummi kultuuripremiat 20 minimaalkuupalga suuruses summas.

Raadiomaja fonoteegist kompaktdiskidele

Eesti Raadio alustas oma fonoteegis leiduvate eesti heliloojate ja eesti interpeetide lindistuste väljaandmist kompaktdiskidel. Sarja avasid Eesti Raadio kammerkoori salvestused aastatest 1978—1984 P. Mägi juhtimisel.

Püütakse elavadada ERRS-i tegevust

3. detsembril toimus Tallinnas Tehnikaülikooli saalis Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi (ERRS) VI volikogu. Kuigi kutsutud 169 muusikust ja rahvatantsijast oli kohal vaid 72, viidi koosolek läbi. Tehti kokkuvõtteid 1994. aasta tegevusest, võeti vastu uus põhikirja, kinnitati uued liikrühmade summaarad (25 krooni, mittetöötavalt 5 krooni aastas). Esimehes valiti tagasi Valdo Rebane. Tema üks põhilisi suundi töö elavdamiseks on sõitude organiseerimine "Europeade" festivalidele, mis seltsi liikmetele on odavam kui teistele.

Estonia Selts ja Võru taidlejad üksteisel külas

10. detsembril oli Võrumaa päev Estonia Teatri Valges saalis. Esinesid segakoor "Hilaro", "Kandle" rahvapilliansambel, Võru meeskoor, Võru muusikakooli flöödiainsambel. Tagasiteel lauldi uut rahvalaulu "Haanja miis läts Talveaeda".

17. detsembril tegi Estonia Selts vastukülaskäigu. Kontserdi andsid Haanjas Hans Miilberg, Antslas Helvi Raamat ja flötist Signe Valdmaa. Kreutzwaldi majas Lailuisa 191. sünniaastapäeva tähistamisel esinesid Anu Kaal ja Juhan Schütz. Delegatsiooni juhtis Estonia Seltsi esimees Märt Kubo.

Maakondade kultuurijuhtide mured

Igakuine maakondade kultuurijuhtide nõupidamine toimus 5. detsembril, seekord Lääne-Virumaa maavalitsuse saalis. A. Prüssel Järvamaalt pidas üheks murepunktiks Tartu juubelilaulupeo komisjoni võlga taidlejaile, K. Nurm Harjumaalt luges tähtsaks valdadega koostööd. Kogu maakonda haaravaid kultuurisündmusi võiksid vallad toetada vastavalt osalusele, suuremaid üritusi peaks mingil määral finantseerima ka riik.

Peaminendid Antslas jõulupeol

21. detsembril korraldasid UNISEF-i Eesti Komitee, Antsla linna ja vallavalitsuse jõulupeo kuni 7-aastastele lastele. Kutsutud olid Eesti Vabariigi president, peaminister ja Eesti Panga president. Meri ei leidnud võimalust tulla, Tarand ja Kallas olid kohal koos abikaasadega.

Loodi Eesti Akordioniliit

Pärast mõnekuist ettevalmistust toimus 9. detsembril Tallinnas Eesti Akordioniliidu asutamine. Kohal olid maakondadest ja linnadest 33 akordionisti ja akordionimängu austajat. Kinnitati põhikirja. Juhtima valiti initsiatiivgruppi kuulunud Henn Rebase (esimees), Venda Tammanni ja Arne Haasma kõrvale Asta Jõerand Pärnust ja Siiri Kahar Võrust. Kinnitati tööplan. Märtsis antakse välja oma infoleht, suvel viiakse läbi üritus Võrus, mille sisu veel täpsustatakse.

detsember

Järvamaalt

* 3. detsembril lõpetas Põltsamaa Muusikakool kontserdiga Põltsamaa Kultuurimajas oma 35. aastapäeva pühendatud ürituste sarja.

* 6. detsembril andis Jõgeva muusikakoolis ühiskontserdi 2 maakonna muusikakoolide viiulilõpetajad — **Kristina Villem** Jõgevast ja **Hiie Taks** Põltsamaalt.

* 7. detsembril esines Jõgeva Muusikakoolis **Lauri Väinmaa** koos oma kahe õpilasega.

Läänemaalt

* 9. detsembril esines Eesti akadeemiline metsameeste koor "**Forestalia**" (dirigendid Alo Ritsing ja Ilmar Johannson) Lihula Kultuurimajas looduslähedaste lauludega.

* 1. detsembril tähistati Oru vallamaja saalis koori- ja orkestrijuhi **Helga Mällo** (1914—1978) 80. sünniaastapäeva.

Narvast

* Lasteansambel "Vesjölöje Notki" (juh. J. Eidemiller) saabus rahvusvaheliselt lastelaulude konkursil Jekaterinburgis tagasi "**Grand Prix**"-ga.

* 17.—18. detsembril oli laulufestival "**Narva 94**". **Grand Prix** sai narvalanna Alla Kolesnikova.

* 21. detsembril esines Narva linnuses Rootsi ansambel "**Trio obscura**".

* Heldur Saade käis Narvas, et valida välja sealseid orkestreid suvel Toilas toimuvale puhkpillimuusika päevale. Ta märkis, et Narva Muusikakool on üks kahest Eesti muusikakoolist (kokku 64), kus on oma puhkpilliorkester.

Põlvamaalt

* 3. detsembril esinesid Räpina Muusikakooli saalis **6 Kagu—Eesti kammerkoori**: 2 Räpinast (dir. Merike Klumberg ja Marika Pedak), 2 Põlvast (Heidi Ots ja Ester Rattassepp), 1 Vastseliinast (Tiit Raud) ja Otepäält (Eve Eljand). Esimene samasugune kontsert (Otepää asemel oli siis Tõrva) toimus 2 aastat tagasi.

* Värska Kultuurimaja leelooor "**Kuldatsäuk**" esines Soome iseseisvuspäeva tähistamisel 6. detsembril Lestijoenorus.

Pärnumaalt

* 3. detsembril tähistas Eliisabeti kiriku kammerkoor (dir. Tõiv Tiits) oma 5. sünniaastapäeva kontserdiga Vanalinna kooli aulas, kavas C. Kreegi, R. Tobiase, F. Durante'i jt. looming.

* Mitme kontserdiga esines samuti 5 aastat tagasi loodud tütarlastekoos "**Nurmenukk**" ja selle kvartett (dir. Helvi Treiblut, Kaie—Tõe Vilmann).

* 11. detsembril tähistas **Pärnu puhkpilliorkester** Vanalinna kooli saalis Pärnu puhkpillimuusika 130. aastapäeva.

* 28. jaanuaril andis kontserdi "Mattone" Pärnu Linnaorkestri osavõtul.

Tänu sponsoritele said Pärnu pensionärid—endised õpetajad käia Tallinnas vaatamas "Krahvinna Marizat":

Saaremaalt

* 4. detsembril pandi mälestusrist kunagise Ütsi palvemaja asukohale Lümända vallas. Kohalviibinud Soome taluturismi etiteadlaste tuvega aplausi päevivid kohalik sega- ja meeskoor, esitades seejärel Taritu kultuurimajas montaaži G. Ernesaksa "Tormide rannast".

* 11. detsembril laulis lauluklubi "**Põhjala**" (dir. Tiiu Maripuu) Kuressaare Lossi kapiitlisalis rootsi keeles rootsi laule.

Saaremaa vanimale elanikule Anna Lemberile käisid tema 104. sünnipäeval laulmas temast sada aastat nooremad Orissaare lastepäevakodu mudilased.

Tartumaalt

* 10. detsembril esimesel dekaadil tähistati mitmete kontsertidega H. Elleri nim. Muusikakooli 75. aastapäeva. Ühe neist andis TU aulas **sõpruskoor SLV—st Aachenist**.

* 13. detsembril mängis Tartus **Vabariiklik Orkestrijuhtide Rahvapilliorkester**.

* 14. detsembril esines TÜ aulas Moskva klavessiinimängija Alexander Maikapan. Kavas Couperin, Händel, Bach.

Valgamaalt

* 10. detsembril esines "Noorteakna" raames **EMA kammerkoor** M. Põdra juhtimisel Tõrva kirikus—kammersaalis. Mängiti Vivaldi ja Sibeliusse muusikat.

Viljandimaalt

* Viljandi Muusikakooli direktor **Kalle Tamra** oli üks Eesti Rahvuskultuuri Fondi aastapreemia saajaid.

Virumaalt

* Virumaa Kultuurikapital jagas aastapreemiaid ä 500 EEK. Muusikuist said selle Tapa pedagoog ja orkestrijuht **Jüri Tüli**, lõõtspillimänguraamatu koostaja **Taavi Teinbas** ja Lasila põhikooli muusikaõpetaja **Maria Wunderlich**.

* 2. novembril esinesid Rakvere Kolmainu kirikus **Ines Mäldre** ja **Jostein Aarvik** kontserdikavaga "Luigelauld orellile".

* 8. detsembril mängis Rakvere huvikoolis "Kaur" kitarrist **Heiki Mätlik**.

* 8. detsembril oli Rakvere Teatris suur puhkpillimuusika õhtu. Esinesid **Rakvere Linnaorkester** ja "**Ei Contra Pasha**" Tartust.

* 16. detsembril esines Rakvere Kolmainu kirikus esmakordselt iseseisvalt "**Tarvanpää**" naiskvartett (varem vaid saatnud rahvatantsijaid) koos Rakvere Linnaorkestri kvartetiga.

Võrumaalt

* 11. detsembril tähistas kontserdiga oma 60. aastapäeva **Osula** puhkpilliorkester.

Jõulukontserdid

Jõulud viisid kontserditegevuse Eestimaa aasta lõpul haripunkti. Algas see peale esimeste adventiküünalde süütamisega, saavutas haripunkti aasta viimasel nädalal ja vaibus Kolmekuningaks. Pea igas vallas toimus midagi, tähtsamad muusikasündmused aga suuremates linnades pealinn professionaalsete artistide osavõtul.

Kes?

Ajakirjanduse põhjal otsustades oldi selles osas kõige virgemad **Haapsalus**. Igal nädalavahetusel esitasid Tallinna kollektiivid Toomkirikus vanamuusikat. Seal käinutest näitas suurimat üle-eestilist aktiivsust üles kogu aasta ümber Eestimaa rändamisega silma paistnud kammerkoor "**ARSIS**" ja tema kellade ansambel (Pärnus kaasatud ka ERSO kammerorkester). Aktiivne oli ka alles 1993. a. loodud ansambel "**Rondellus**", piirdudes siiski Põhja—Eestiga. "**Raskekahurid**" — Eesti Filharmoonia kammerkoor koos Tallinna kammerorkestriga ja "**Hortus Musicus**" — käisid mõlemad ära Tartus. Esimene peale selle veel Rakveres ja Pärnus, kavas Händeli oratoorium "Messias". Teine esitas Schützijõuluoatooriumi.

Rapla kirikus oli 15. detsembril **Urmas Sisaski "Jõulumissa"** esiettekanne Tallinna Tehnikaülikooli meeskoorilt (dir. Jüri Rent). Kaasa tegid bass Mati Palm, Piret Äidulo orell, Olev Ainumäe oboel ja plokkföödil.

Oma kontserditurnee organiseeris Kerakerakond. Tema egiidi all andsid **Rolf Uusväli** ja **Siiri Ronimois** heategevuskontserdi "Mõeldes ligimesele" Rakveres, Raplas, Põltsamaal ja Võrus.

Mõnevõrra teistsuguse repertuaari (Strauss, Mozart) esitas Tartus ja Viljandis **ERSO** ja koos Eesti Poistekooriga.

Viimastel kuudel O. Wilde'i Seltsi egiidi all üle Eesti salongiõhtuid korraldanud **Therese Raide** ja **Toomas Kuter** olid end ümber häälestanud jõulumeeleoludele ja juurde tõmmanud **Margarita Voltse**. Nad esinesid Viljandis ja Rāpinas koos kvartetiga "Amarilla". Pianist Zoja Herti saatel laulis pensionil olev ooperilauljatar ka Tartus — "Postimehe" järgi endiselt tiptasemel.

Peeter Saul oli "Vanemuise" orkestriga Tartus jõulukontserdi andma minnes oma repertuaari kaasa võtnud — 18-st palast oli 13 Eestimaal tundmatud. Oma orkestriga esines ta Jõhvi kultuurikeskuses, Tartust aga operetisolistide kaasa võinud.

Eriti suureks Tallinna professionaalsete muusikute osalust seekordsetel jõuludel Eestimaal siiski ei saa lugeda. Nähtavasti palju takerdus rahapuuduse taha. Pärast juubeliiringsõite puhkas RAM. Tallinna taidluskollektiivide väljasõitudest on maakonnalehtedes vähe juttu. Aramärkimist väärib Tallinna saarlaste segakoori (dir. Elin Ots ja Ene—Reet Ehala) esinemine Lucia-päevakontserdiga Kuressaare kirikus.

Ka väliskülalistest on vähe teavet. Laekvere rahvamajas esines koor Soomest ja sealt samast Lääne—Virumaalt käis ka üks ansambel — Viru—Nigula klubi külakapell — jõulude eel koos maakonnajuhtidega välismaal — Saksamaal.

Mingil määral liikusid üle maakonnapiiri mõned taidlusansamblid — Rapla kammerkoor "Cantus" laulis Viljandimaal — Olustvere lossis, Viljandi Jaani kirikus, Kolga—Jaani kirikus, kultuurikolledži kammerkoor koos Viljandi Linnakapelliga omakorda Tartus jne.

Mõned aktiivsed kollektiivid (Saaremaa poistekooriga) andsid mitu kontserti oma maakonna piires. Muusikakoolid käisid külastades viimas ka oma piirkonna väikesemates keskustes, näiteks Otepää oma Keeni põhikoolis. Väga suure osa jõulukontserdist moodustasid kohalike kollektiivide, suurelt osalt kooliõpilaste esinemised oma valla või küla rahvale.

Kus?

Üheks põhiliseks muusika esitamise kohaks on viimasel ajal kujunenud kirikud. Jõulukontsertideks olid nad eriti kohased. Aktiivsemad ja rahvarohkemates paikades asuvad kirikud (Haapsalu Toomkirik, Rapla kirik, Tartu Pauluse kirik, Viljandi Jaani kirik, Pärnu Eliisabeti kirik jt.) organiseerisid jõulude ajaks terve jumalateenistuste—kontsertide sarja, teised piirdusid ühekahe kontserdiga kiriku kammerkoori või mingi teise oma piirkonna, harvemini kaugema koori (Raplamaal käidi näiteks Alast Juuru kirikus laulmas) esituses. Mõnel pool andsid ühiskontserdi mitu kohalikku koori, näiteks Märjamaal. Esitati koguni suurvorme, nii Tartu linnas ja maakonna segakoorid Pauluse kirikus C. Francki jõulusuuvormi.

Oli aga ka mitmeid maakirikuid, kus üldse kontserte polnud planeeritud — Järvakandi Raplamaal, Kullamaa Läänemaal jne. Kullamaa vallas, nagu selgub vallavanema intervjuust "Lääne Elule", ei kavandatud rahapuudusel mitte mingeid kontserte, koolides jagati vaid kingituspakke.

Rohkesti oli kontserte, seehulgas tasuta kontserte pensionäridele, esijoones endistele õpetajatele ja kultuuritöötajatele kultuurimajades ja rahvamajades. Mitmetes keskustes on olemas kontsertide andmise meeliskohad, näiteks Kuressaare lossi kapiitlisal. Raplas on selleks kujunemas haldushoone talveaed, kus kohalikud taitlejad andsid jõulude eel mitu kontserti.

Koolilapsed esinesid põhiliselt koolides, aga ka paljudes kohtades mujal, seejuures puuetega ja vaesematele lastele. Valga huvikooli muusikaõppurid koos teiste ansambelitega andsid linna kultuurimajas koguni 2 sellelaadist kontserti — ühe puuetega lastele, teise lastekodude, paljulapselistest perekondadest pärit ja eestkostmisel olevatele lastele. Tõrva Muusikakooli õpilased koos Helme piirkonna pühapäevakooli lastega esinesid jõulukavaga Eesti Piirivalve Valga Piirkonna ajateenijatele.

Lapsed said hakkama keerulisemategi ülesannetega. Jõulude ajal kanti ette lisaks Haapsalu ooperile (vt lähemalt rubriigis "Eestist") kaks muusikalist jõululaavastust: üks Harjumaal Kosel pealkirja all "Metsarahva jõulupidu" (lavastaja Aime Bahovski), mida käidi 10. detsembril esitamas ka Tallinnas TOP—hallis, teine Viljandis pealkirja all "Armastus jõuluvana vastu ehk Muuseumiseks pole põhjust".

Viljandis oli ka üks üpris omalaadne üritus: "Mulgi Raadio" organiseeris loomisega kõigi äsja valminud muusikakasseti "Jõulud Viljandis" ostmute vahel.

Milleks?

Midagi omapärast toimus ka Pärnus. Lauluselts "Mattone" organiseeris seal 4.—23. detsembrini kestnud jõululaada, peakorraldajaks dirigent Marika Pärk. Ürituse eesmärgiks oli lauluseltsile raha hankimine. Oma erinevad kaup pakkusid seal paarkümmend firmat, põhiliselt Pärnu omad. "Mattone" korraldas laadal iga päev lühikesi kontserte.

Mart Siimeri helitööd esiettekandel Stockholmis

13. detsembril, Lucia-päeval kandis Raadio koor T. Kaljuste juhatusel Stockholmis esiettekandena ette Mart Siimeri kooritsükli "11 päeva enne jõule".

Mahler balletina E. Klasi dirigeerida

Hamburgi Riigiooperis etendus Gustav Mahleri 9. sümfoonia põhinev samanimeline ballet. Esimene küllalidirigent Eri Klas juhatas nelja avaetendust.

Arhipova laulab Ilja saatel ikka edasi

Ivari Ilja on aastaid klaveril saatnud Irina Arhipovat. Peagi saab kuulus lauljatar 70-aastaseks, kuid ta ei väsi, esineb endiselt ka välismaal. Viimati laulis I. Arhipova I. Ilja saatel Londonis.

Paavo Järvi üleeuroopaliseks dirigendiks

Paavo Järvi juhatas BBC sümfooniaorkestrit, kavas ka E. Tubina XI ja L. Sumera III sümfoonia. P. Järvi dirigeeris möödunud aastal orkestrit ka Pariisis, Berliinis, Stockholmis ja Oslos.

Kuulus lauljatar andis jõulukontserdi koos tütrega

Royal Albert Hall's Londonis andis jõulukontserdi kuulus Hispaania sopran Montserrat Caballi koos oma tütre Montserrat Marti'ga. Saatsid London Chamber Orchestra ja English Chamber Choir. Jõululauludele lisaks esitati ooperiaariaid.

1944. aasta parimad

Ajakiri "Grammophon" jagas 1994. aasta süvamuusikapreemiaid. Aasta muusikuks tunnustati dirigent John Eliot Gardiner, kelle juhtimisel on Orchestra Revolutionnaire et Romantique lindistanud sel aastal Beethoveni 9. sümfoonia. Ta on tänava dirigeerinud ka Mozarti oopereid, B. Britteni "Sõja reekviemi", Lehári "Lõbusat leske" jne.

Parimaks nooreks muusikuks tunnustati viiulimängija Maksim Vengerov, kes on esitanud sel aastal esijoonel Bruchi ja Mendelssohni.

Instrumentaalsolistideks eelistati Krystian Zimmermani Debussy Prelüüdid mängimise eest, kammermuusikaorkestritest Bordini kvartetti (Tšaikovski), ooperite hulgast B. Britteni "Gloriana" ettekannet Walesi Rahvusoperis (dir. Charles Mackerras).

Vana muusika osas oli võitja The Tallis Scholars Peter Philipsi juhtimisel, barokkvokaali osas ansambel "Concerto italico" Rinaldo Alessandrini juhtimisel, mittevokaalse baroki osas noor prantsuse klavessiinopetaja Pierre Hantai Bachi mängimise eest. Kontsertide kategoorias tunnustati parimaks hiina päritolu naisviuldaja Kyang-Wha Chung koos Birminghami sümfooniaorkestriga Bartoki 2. viiulikontserdi mängimise eest, solo osas sopran Cheryl Studer ja bariton Thomas Hampson koos Emersoni keelpilivartetiga Bartoki laulude ettekandmise eest. Kaasaegse muusika osas eelistati Holloway Teist kontserti orkestrile, mille kandis ette BBC sümfooniaorkester Oliver Knudseni juhtimisel. Nii muusikateatri kui video poole pealt leiti parim olevat Leonard Bernstein "Or the town". Eripreemia sai Svjatoslav Richter.

Anti välja ka teisi preemiaid.

Sälmeid Beethoveni oksjonil

Sotheby oksjonil Londonis müüdi 3 tuhande naelsterlingi eest maha Beethoveni juuksetuk. 15-aastane Ferdinand Hiller, kellest hiljem sai helilooja ja dirigent, oli lõiganud selle välja kuulsa helilooja juustest päev pärast tema surma.

4 korda kallimaks — 16 tuhande naelsterlingi vääriliseks — hinnati aga samal oksjonil üks Beethoveni Viinist sõbrala saadetud dateerimata kiri. Selles kurdab Beethoven teatridirektorite

üle, kes ei maksa talle töö eest tasu välja ja teatab, et ta on samal päeval pidanud selles küsimuses nõu oma advokaadiga. Selles kirjas on helilooja üpris kuri: nimetab teatridirektoreid vandaalideks ja soovib olla karu, et maha murda kõik ässad oma ümber.

Sotheby oksjonile on 1989. a. pensionile jäänud legendaarne Austraalia ooperilauljanna Joan Sutherland toonud oma kostüümid, milles ta on esinenud oma 40-aastase lavakarjääri jooksul. Arvatakse, et nende eest võib ta saada veerand miljoni naelsterlingi ringis. Oksjonikorraldajad ei kiirusta: nad teevad enne selle kostüümide kollektsiooni tasulise näituse. Saadud kasum läheb heategevuseks.

Reuter—ETA

Kellele kuulub Stradivariuse viiul?

1967. a. kaotas viuldaja David Margetts oma Stradivariuse poolt 1732. a. valmistatud pilli, mille oli talle laenanud Los Angelesi Ülikool. Arvati, et see oli viuldaja auto katuselt maha pörunud. Tollased laialdased otsingud ei andnud tulemusi.

1994. a. ilmus see viiul aga uuesti päevavalgele. Uhe Kalifornia linna Petaluna pilliparandustöökoja töötajad hakkasid huvi tundma, mis Stradivariuse viiul on see pill, mis oli sinna parandamiseks toodud. Kataloogides tuhnimise tulemustel selgus, et tegemist on nimelt selle üle veerand sajandi tagasi kadumaläinud viiuliga.

Tehti kindlaks, et see kuulus Teresa Demarcole. Ta oli näidanud ja andnud selle oma viiuliõpetajale, kes oli pilli parandusse viinud. Teresa oli saanud selle parandusena oma mehe tädiilt, kes olevat leidnud viiuli maantee äärest.

Los Angelesi Ülikool hakkas viiulit tagasi nõudma, Teresa Demarco aga keeldus seda tegemast, väites, et viiul kuulub kui pärand temale. Pärast 10-kuulist kauplemist nõustus ta siiski oma Stradivariuse ülikoolile hoiule andma, kuni kohus otsustab selle omaniku küsimuse.

Reuter—ETA

Tasuta kõhakompvekid ooperikülastajatele

Dirigent Georg Solti kurtis Covent Gardeni Kuningliku Ooperiteatri juhtidele, et teda häirib kõhiv ja nihisev publik. Teatri juhtkond otsustas seepeale hakata publikule tasuta välja jagama kõha- ja nohukompvekke. Sellest teatas direktor publikule enne ühte "Traviata" etendust ning seejärel kogu riigile ajakirjanduse kaudu.

Kompvekkide kasutamise osas esitas direktioon siiski ühe tingimuse: paber nende ümber tuleb ära võtta juba enne etendust: "On kaks ooperipubliku jaoks väljakannatamatut asja: naaber, kes ei suuda lõpetada kõhimist või kröbistab kompvekipaberit."

Reuter—ETA

Filmid kastraatlauljatest

Läänes on omandamas suurt populaarsust prantsuse kineasti Gérard Corbiau filmid XVIII sajandi kastraatlauljatest.

Esimese Jose van Dami elu käsitleva filmi edust tiivustatuna laskis Corbiau mullu detsembris ekraanile kinoteose Farinellist, keda tema eluajal peeti sama ületamatuks lauljaks kui hiljem Carusot või Callast. Teda nimetati kastraatide kuningaks.

Carlo Broschi sündis 1705. a. vaeses Itaalia perekonnas Baris. Teda koos tema heliloomingut õppiva venna Riccardoga võttis oma kaitse alla Napoli patriitsiperekond Farina. Sellest ka hüüdnimi Farinelli, millega on ta läinud ajalukku. Õppis Broschi-Farinelli kuulsa Porpora juures ning viimase laulud koos Hasse ja Caldera teostega moodustasid ta põhirepertuaari. Esmakordselt astus Farinelli üles 15-aastasena ühes Napoli salongis, saavutas kuulsuse aastatel 1722—1734 mitmetes Itaalia ooperites lauldes, üleeuroopalise tunnustuse aga aastatel 1729—1737 ooperilauljana Müncheni, Viini, Pariisi ja Londoni

Farinelli

teatrites. Seejärel töötas kuni 1759. aastani Hispaania kuninga õukonnas. Naasnud Itaaliasse, elas ta Bolognas surmani 1782. a.

Oma filmi süžeeks valis Corbiau suure põrdepunkti Farinelli elus: Londonist lahkumise pärast kokkupõrget Händeliga, kes ütles talle: "Me ei taha laulmise masinat." Pärast seda Farinelli enam kunagi ei astunud üles ooperites suure publiku ees.

Filmi tegemise eelnes väga intensiivne ettevalmistus. Arhiivist otsiti üles varem tundmatuid andmeid Farinelli repertuaaris olnud helitööde kohta, seehulgas ooperi "Idaspe" kogu partituur ja pandi see filmis kõlama.

Palju peamurdmist valmistas hääl. Tänapäeval laulavad kastraatide repertuaari põhiliselt kontratenorid. Üks neist, Aris Christofellis, on koguni laulnud Farinelli ja teiste kastraatide repertuaari heliplaatidele. Corbiau'd selline lahendus ei rahuldanud: kontratenorite hääl erineb siiski kastraatide omast, aga ka naishäälest. Originaaliläheduse saavutamiseks pandi sama repertuaari laulma samaste tämbritega sopran Ewa Malas Godlewska ja kontratenor Derek Lee Ragin, fonogrammide monteeris kokku üheks Farinelli hääleks insener-muusikateadlane Jean Claude Gaberel. Filmilinal mängib aga Farinelli rolli näiteja Stefan Dioniti.

"Opera international", Dec. 1994

Solvunud Ashkenazy on meeletatud resolutselt

Wladimir Ashkenazy katkestab oma töö Inglismaal Royal Philharmonic Orchestra peadirigendina, teatas tema esindaja jõulude eel. Ashkenazy leidnud, et ta ei saa seda tööd enam jätkata, kui orkestri direktor helistanud talle Berliini (ta on samuti sealse raadioorkestri dirigent) ja teatanud oma ettepanekust itaallasele Daniele Gattile tulla RPO peadirigendiks. Ashkenazyt vihaslast välja see, et temaga poldud sellise ettepaneku tegemise osas nõu peetud.

Ashkenazy on RPO-ga seotud 1984. a. 1987. a. peadirigendi kohale saamisest oli tingimuseks, et ta parandab orkestri kunstilist kvaliteeti. 1991. a. kevadel nenditi, et see tingimus on täitmata ja lepiti kokku Ashkenazy järkjärgulise tagasitõmbumise kohta. Viisi, kuidas seda kokkulepet uus direktor ellu viib, peab Ashkenazy endale solvavaks.

Tüli taustaks on asjaolu, et seoses ÜRO 50. aastapäeva pühitsemisega alustab RPO 1995. aasta juunis pikemat välisringreiside sarja.

Reuter—ETA

Kontserdielu Tallinnas — detsember

Kuu algas neljapäeval, seega sümfooniakontserdiga. Jälle kõlas G. Mahleri muusika, tema traagilised "Rändselli laulud", mille murelikke ja pisut lootusrikkamaid sõnumeid edastas Tarmo Sild sügava kaasaelamisega.

Teiseks kanti Eestis esmakordselt ette J. Haydni "Stabat Mater" ER segakoori, ERSO ja solistide H. Poolma, M. Haava, T. Kogermanni ja U. Jolleri poolt, orelil P. Aidulo, dirigeeris Toomas Kapten.

"Stabat Mater" kirjutas J. Haydn Esterházi õukonna teenistuses olles; selles vahelduvad tollase traditsiooni kohaselt aariad duettide, kvartettide ja kooridega, muusika voolab kaunis sängis kord tormakalt, kord leebemalt. Esituskollektiiv oli oma ülesandeid täites üsna püüdlik ja enamasti rahuldustunde jälgitav.

4. detsembril sai l. Randalu sõnul üks saali täis jõuluingituse kätte. Eestisse tuli kontserti andma kuulus Belgia vana muusikaorkester "La Petite Bande" eesotsas esiviuldajast asutaja ja juhi Sigiswald Kuijkeniga, kaasas hiilgav programm "Concert de Dance". Kuigi tantsijad jäid seekord koju, pakkus instrumentaalne pool üksi juba seesuguse elamuse, mida naljalt igal hooajal ei pälvita.

Lully, Charpentier, Rebel, Rameau olid need heliloojad, kelle vahendusel jõudis meieni Louis XIV ajal sündinud plastilisele ja graatsilisele balletivormile toetuv musitseerimisstiil. Tantsumuusika vahel kuulati aariaid vana muusikale pühendunud lüüriliselt tenorilt Howard Grook'ilt. Külaliste kõrge esinemiskultuur ja harukordne galantsus mõjus kütkestavalt ja tasus küllaga selleks õhtuks kuulajate tehtud kopsakaid "investeeringuid".

Teist sümfooniakontserti (8. detsembril) juhatas inglise dirigent *Antoine Mitchell*, suur asjatundja inglise muusika, ka uudisteoste vallas. Nagu andekatel dirigentidel kombeks, on temagi jõudnud 20 tegevusaasta jooksul juhatada nii Euroopa, Ameerika kui ka Aafrika mandri orkestreid; ERSO-gi ees pole A. Mitchell esmakordselt.

Kontserdi alapealkiri "Shakespeare muusikas" määras küllalt kireva, isegi ebaühtlase väärtusega programmi, ehkki valik olnuks avar: suure klassiku looming on inspireerinud ju mitmeid komponiste. Shakespeare'i tegelaste vahele eksinud M. Kuulbergi Flöödikontsert pakkus aga üpris värsket ja meeldivat üllatust.

Kuulberg on ikka eelistanud konkreetset adressaati või tellimust, seekord ärgitas kirjutama Jaan Õun. Kontsert

Mati Kuulberg

sai neljaosaline; Kuulbergi kuulus ohjeldamatu temperament ja äärmuslikkus igas muusikalises valdkonnas oli siin muundunud sisemiseks ekspressiivsuseks. Meeldisid nappide vahenditega ülesehitatud esimene ja kolmas osa, kus solistile sekundeeris sageli vaid üks pillimees; selles oli vaikesid mõtisklusi, salajast pinget. Teise osa peenekoeline valsilikkus näis pigem skitseerituna, polnud seal kuulbergiliku huumorit ega ironiat, valitsema jäi hoopis nukker resigneeritus. Kõik senise vaoshoituse korvas IV osa, kus vaimukas ja efektne *perpetuummobilelik* liikumine viis ikkagi lõbusa puändini, millela Kuulberg ilmselt veel toime ei tule.

J. Õuna meisterlik esitus lisas teosele veel hulga plusspunkte.

Avanumber — P. Tšaikovski "Hamlet" jäi kuidagi hambutuks, sealt ei õhkunud sellist nõretavat tundelisust, mis on hädavajalik Tšaikovski loomepinna ja loogika vastuvõtmiseks. A. Mitchell galantselt objektiivne tõlgitus ei tunnustanud suuri arenguliine, teos püenes episoodideks.

Teises pooles kostitati meid taas R. Vaughan-Williamsi rahvalikkusega — peaasi, et Fantaasia rahvalaulule "Greensleeves" pärineb Shakespeare'i ainelisest operist "Armunud Sir John". Sama kangelast "Windsori lõbusatest naistest" portreteeris ka E. Elgari. Sümfooniline harjutus "Falstaff", fantaasiarikas ja vaimukas lugu, kõlas reipalt ja veendumusega, mis tulenes muidugi Mitchell süvitsiminekest inglise muusika olemusse.

Üle pika aja külastas Tallinna idanaabri kunstisaadik, vene klavessiinispetsialist Alexander Maikapar, kes

Jaan Õun

eriti tuntuks saanud just Couperini ja Bachi interpreteerijana. Peamiselt nende, aga ka Händeli looming kõlas 13. detsembril Valges saalis.

Kaks päeva hiljem viis EK oma sõbrad jõulueelsesse meeleollu: Andres Mustonen tõi lavale H. Berlioz'i Vaimuliku triloogia "Kristuse lapsepõlv", mille ettekandest võtsid ERSO kõrval osa EF kammerkoor, EMA naiskoor, RAM ja solistid.

Autori ülitundeline tekst (tõlge kavalhel M. Ruumetilt) on valatud pitorikesse muusikasse, mis oma püüdes lihtsuse ja mõistetavuse poole kohati kaldub ka sentimentaalsesse ilutsemisse. Kui fuajeest kostev inglikoor "pilvedesse kadus", viirastus saali lae all tiibadesahin ja tundus, et üks kaunilt kujundatud sõimestseen võinuks olla täiesti asjakohane.

Üheplaanilise iluga pisut väsitavat teost ergastasid mõned koloriitsed löigud — eelkõige á capella lõpukoori meelikütkestav sisendusjõud ja imeline lõpp; suurepäraselt esitatud kahe flöödi ja harfi arabeskn Trio, mis küll langes kontekstist välja, kuid mõjus värskelt ja erutavalt. Lisaks mõned sisemiselt pingestatud, liigutavalt hardad hetked orkestriptiis.

A. Mustonen rakendas tõlgitsuses valdavalt pulbitsevat, lahvavat tunde laadi, libisedes vahel üle detailidest. Siit ka mõned koosmängulised hägusused, diferentseerimata helipilt: kuigi faktuur oli kaunis hõre, tahtnuks mõnikord kuulda selgemalt üksikuid "värvi kihte".

Solistide koosseis oli võimas. Jutustajal Douglas Nasrawi'l on jõuline, ooperlik tenorihääli ja veenev esituslaad, Herodes — Sven-Andres Bengts-

son jäi meelde oma sügava bassitambri ja mõjusa trakteeringuga, Polydoruse ja Pereisa partiid laulnud Heikki Oramo (bass) aga sisukuse ja meisterlikkusega. Meie solistid lähenesid oma partidele kammerlikumalt, jäädes teiste varju küll kõlajõu, mitte aga väljendusliku intensiivsuse poolest: Maarja ja Joosepi duetid (Helvi Raamat ja Tarmo Sild) olid kahtlemata ühed märkimisväärsamad lõigud I ja III osas. Nappi Tsentuuri osa täitis korrektset Jaan Arder.

Kolme noore prominentse rootsi muusiku pisut ebatavalise koosseisuga ansambel "Trio Obscura" esines Olavi saalis 20. detsembril. Steffan Mårtensoni (klarnet), Henrik Frendini (vioola) ja Erik Lanningeri (klaver) kooskõla on omapärane ja nauditav.

Järgmisel päeval jätkus Nigulistest jõulumuusika, "Katedraali kaja" – sarja 2. kontsert sisaldas O. Messiaeni tsükli "Issanda sünd".

Oslos ja Frankfurtsis orelit õppinud Jostein Aarviki viis Ines Maidrega kokku ühine täiendamisperiood Pariisis; eks sealt pärine ka mõlemate süvateadmised prantsuse heliloomingu vallas ja idee põneva tsükli läbiviimiseks. Messiaeni jõulumüsteeriumi moodustavad 9 meditatsiooni sobisid hästi kokku J. Aarviki tõsise kunstnikunatuuriga.

22. detsembril esitasid ERSO ja Eesti Poistekoor Arvo Volmeri dirigeerimisel kaks suuresti üksteisest erinevat vaimulikku teost: C. Kreegi "Musica sacra" ja W. A. Mozarti "Vesperae solennes de confessore", nende vahele paigutus R. Straussi Oboekontsert Andres Siitanilt.

K. Leichter on nimetanud Kreegi Kuut pala ainulaadselt väärtuslikeks helitöödeks, millele poeetiline võlu on hämmastav. "Musica sacra" ettekannet saatis nii laval kui saalis mingi sootuks eriline keskendumine ja haridus, mis oli ehk ilusaim kõigest jõulukontsertidel kogetust.

Mozarti vespereid laulsid poisid nagu ikka imetlusväärse koloriitsusega, aga see "kõige, kõige" oli siiski "Laudate Dominum" koos võrratu Pille Lillega, kelle hääle ilu ja musitseerimis-

nõtkust ei jõua ära kiita. Teisi solistide-partiisid laulsid Marje Tralla, Mati Kõrts ja Tarmo Sild.

Oboekontsert on R. Straussi hilisema loomeperioodi säravamaid teoseid, muide tellimistöo Philadelphia orkestri oboeisti J. de Lancie'i poolt. Värvirika ja peene faktuuriga helitöö kenale esitusele polnud muud ette heita, kui solisti liigselt tagasihoidlikku eneseväljendust.

23. detsembril kõlas Toomkirikus "Jõululugu", autoriks Saksa oratooriumile aluse pannud H. Schütz (1585–1672), keda inspireerisid Veneetsias kogetud tollane itaalia moodne kontserdistiil ja madalmaade polüfoonilised traditsioonid.

Jõululugu jutustab Evangelist, kelle osa täitis tenor Jaan Arder väga väärilt ja musikaalselt. Herodese partii oli usaldatud juba eelpool tutvustatud külalisele Rootsist, bass Sven-Anders Bengtssonile, Inglit laulis Helle Mustonen. Mitmeid koorilõike vahendasid neile lisaks Tiit Kogermann, Taniel Kirikal ja Riho Ridbeck.

Muusika lihtsa idüllilisuse ja evangeelse sõnumi harduse edastas "Hortus Musicus" Andres Mustoneni juhatusel talle omase avalusega.

Kristuse tulemise I pühal kulmineerus jõulumuusikasari G. F. Händeli "Messiasega". Grandioosse suurvormi ettekandekollektiivi kuulusid EF Kammerkoor ja Tallinna Kammerorkester Tõnu Kaljuste juhatusel ning solistid Kaia Urb, David James, Ian Honeyman ja Uku Joller. Kui tavaliselt tutvustame külalisi, siis seekord tutvustaks omade väarikaid taustu. K. Urb on täiendõppinud Rootsi Kuninglikus Akadeemias ja laulnud koos Hilliaru Ensemble'i (mille asutajaliige D. James nüüd ta kõrval seisib), Praha ja Austraalia kammerorkestriga, U. Joller viibinud ka Viinis P. Berne *bel canto* ja H. Kampi barokklaulu kursustel jne. Muidugi on mõlemad külalised laialt tuntud meistrid oma alal, ent puudus nimetamisväärne tasemeerinevus nende ja meie solistide vahel või tuhmistas kõrva kolkapatriotism?

Väärilisi kiidusõnu "Messias" esitusele on raske leida, vaevalt me mõnda teise Euroopa kontserdisaali sattunuina palju suuremat elamust kogenuksime.

1994. aasta kontserdielu lõpetasid ansamblid "Corelli Consort" ja "Vanalinna Barokkorkester" Raekojas viis tundi enne uue aasta kohalejõudmist. Algul oldi küll häiritud telemeestest, kes viimse lisakohani täidetud saali kitsuses sebisid. Kui pääseti tagasi normaalsesse küünlaleekide ja laest rippuvate tähtede mõjulepääsemist võimaldavas valguses, olid juba kõlunud A. Corelli "Concerto grosso" ning A. Vivaldi ja P. Francescini helinid. Esimest poolt jäi lõpetama veel üks A. Corelli "Concerto grosso".

Vaheajal võis viibida puhvetis, aga ka mõtiskleda kuuldu ja interpretide üle. Solistide ja ansamblistide hulgas oli mitmeid hästituntud hortuslasi nagu Imbi ja Raivo Tarum, Olev Ainomäe, Mail Sildos, Imre Eenmaa; lisaks neile mängisid mõlemas kollektiivis noored barokkmuusikast huvitunud pillimehed-naised. Nende instrumentaarium ja mänguvõtted on võimaluse piires lähendatud vastavale ajastule. Veidi probleeme näib olevat häälestusega, seevastu koosmäng on esiviuldaja M. Sildose poolt korrektset paika pandud.

Kui J. Pachelbeli "Charonna" jäi lausa igavaks, siis skaala teisel poolel ilutses J. S. Bachi "Brandenburgi kontserdi" nr. 2 särav hoogsus ja viimistletus.

Kahtlemata näitasid muusikute äsja-tundlikkust suurimal määral just Corelli teosed, ent trompetistide R. Tarumi ja P. Aimla osalemine H. Biberi ja P. Francescini helindite ning soprani K. Urbi soleerimine A. Vivaldi ja G. F. Händeli kantaatides rikastasid kava efektsete kõlakaskaadidega esimestelt ning väga peenemaitselise trakteeringu ja vokaalse meisterlikkusega viimaselt.

Head vana-aasta lõppu kauni kunsti-sõnumi vahendusel soovinud muusikud väärilisid täiel määral Eesti Kontserdi poolt kingitud šampusepudeleid.

Ines Rannap

Juhan Aaviku helitööde käsikirjad teel kodumaale

Eesti muusika suurkuju, helilooja ja muusikategelane Juhan Aaviku käsikirjaline fond on asunud ümber kolima Rootsist kodumaale. See protsess käivitus möödunud aasta 20. detsembril Stockholmis, kui Teatri- ja Muusikamuuseumi direktor Arvo Saar ja muusikaosakonna ju-

hataja Alo Põldmäe tutvusid põhjalikult J. Aaviku käsikirjalise fondiga. Toimus ka fondi esimese osa üleandmine TMM-le. Üleandmist viis läbi Aaviku Fondi juhatuse esimees Kaljo Käärik, kes pikki aastaid on hea seisnud Aaviku loomingu säilitamise eest. Aaviku fondi

käsikirjade põhjaliku korraldustöö on teinud Elga ja Rutt Eliaser. Jõulude eel olid J. Aaviku käsikirjad oma uues kodus — TMM-is. Fondi juhatuse otsusega antakse käsikirjad üle TMM-le mitmes jaos. Järgmised kartongid saavad Eestisse pärast eelmiste kopeerimist

ja Rootsist koopiatele vastava säilituskoha leidmist.

J. Aaviku muid materjale (kirjavahetus, fotod, dokumendid jm.) hoitakse Rootsi Riigiarhiivis Stockholmis.

Alo Põldmäe

"Ellerheina" vaim on olemas.

Mis tehtud on, mis tulemas

Ilusaks jõuluringiks "Ellerheinale" oli CD-plaadi ja kasseti "Üks roosike on tõusnud" ilmumine firmalt "Forte". Plaadile on salvestatud Palestrina missa "Regina caeli" ja jõululaulud, millest uusim on O. Ehala "Jõuluingel". Käesolev CD-plaat on "Ellerheinale" teine, mõlemad on välja antud läinud aastal (esimene kandis pealkirja "Prantsuse vaimulik muusika"). Uue kõlaga jõulumuusika taustal on meeldiv sirvida koori 1994. aasta kroonikaraamatut.

Juba jaanuarikuu lõpul suundus "Ellerhein" kolm nädalat kestnud kontsertreisile Belglasse, Prantsusmaale ja Saksamaale, mis oli preemiaks 1993. aastal võidetud Grand Prix eest Nantes'i Rahvusvahelisel Lastekooride konkursil. "Ellerheina" kontsert avas selleaastase Nantes'i Koorifestiivali.

Pärast pikka reisi jätkus Niguliste kirikus Tiia-Ester Loitme ja Andres Uiboga "Ellerheina" esimese CD-plaadi salvestamine, mis oli alanud jaanuaris jaapani dirigendi Chifuru Matsubara juhatusel. Nagu muudegi "Ellerheina" ettevõtmiste puhul, olid agalt ametis ka kontsertmeister Katrin Kuldjäv ja koormeister Ülle Sander.

1. märtsil olid "Ellerheina" solistid koori hääleseadja Ester Lepa juhendamisel kutsutud esinema Tallinna Teatri- ja Muusikamuuseumi, kus A. Põldmäe, E. Loidi ja A. Saare korraldamisel tähistati helilooja Juhhan Aaviku 110. sünniaastapäeva. Noored solistid said proovida jõudu Eesti Muusikaakadeemia laulutudengitega.

9. märtsil möödus 50 aastat Tallinna pommitamisest. Kurval aastapäeval laulis "Ellerhein" Niguliste kirikus ohvrite mälestuseks.

Maikuu algas emadepäeva kontserdiga Nigulistēs ja osalemisega Norra Iseseisvus-

"Ellerheina" juhtkond (Ü. Sander, K. Kuldjäv, T.-E. Loitme, K. Viks-Pintsaar, E. Lepa) paljastab oma edu saladuse. Kõrged zürüüd on samaanitrummiga ära võlunud. Kes nõidumisele ei allu, sellele ajab dirigent trummipulgaga (puuhaamriga) hirmu naha vahele.

päeva tähistamise pidustustel suursaadik Brit Løvseti kutsel.

Igakevadisel "Ellerheina" kontserdil "Estonia" kontserdisaalis kandsime koos harfimängijate Tatjana Lepnurme ja Kersti Zilega (Zvenika Sillamaa õpilane) ette inglise helilooja Gustav Hosti heliteosed, mis on loodud India klassikalisest kirjandusest pärinevatele tekstidele. Samal kontserdil jätsime hüvasti "Ellerheina" selleaastaste lõpetajatega, keda oli kokku kümme.

Konkursil "Tallinn '94" osales "Ellerhein" juba kolmandat korda. Võitjatiitel kuulus meile nii lastekooride kui ka naiskooride kategoorias, lisaks tunnistati meid mõlema kategooria kohustusliku laulu parimaks esitajaks.

Kaasa juubeldasime ka Tartu laulupeopidustustel, kus meid rõõmustas meeletult suur kuulajaskond. Tartusse võtsime ühes ka oma taani külalised ja tundsim eameelt võimalusest üle pika aja rongiga sõita.

Loomulikult ei puudunud "Ellerhein" ka Tallinna laulupeolt, kus meie pesa on alati olnud dirigendipuldi all.

Pärast laulupida järgisime me laulukaare all kolanud Kiira Kahni üleskutset viia ka narvalastele osake laulupeost.

Meieni jõudsid ka mõni aeg tagasi Jaapanis toimunud rahvusvahelise lindikonkursi tulemused, mis olid rõõmustavad, sest hoolimata aasta algul nappide vahenditega salvestatud võistluslindist saavutasime teise koha naiskooride hulgas.

Juulikuus käisime traditsioonilises laululaagris Karepal. Kümme päeva möödus muusika, spordi ja omaloominguliste teatrietenduste keerises.

Suvi lõppes sõiduga Itaaliasse, Arezzo Rahvusvahelisele Koorikonkursile "Guido d'Arezzo 1994", mis on üks hinnatumaid Euroopas. Päikese- ja võistluskuumas Arezzos tuli lavale astuda üsna mitmel korral, sest võtsime osa erinevatest kategooriatest. Kokkuvõttes tunnistasid meid nii vanamuusika kui ka kaasaegse muusika alal parimaks naiskooriks. Lisaks osalesime kireval rahvalaulude festivalil ja laulsime keskaegses kirikus gregooriuse koraale.

Võidupreemiast võisime endale lubada Rooma, Vatikani, Veneetsia ja Viini külastamist, mis muutsid tagasitee koju enneolematult värvikaks.

Vaevalt tagasi jõudnud, hakkasime vastu võtma külalisi — hiigelsuurt Chiba Ülikooli Segakoori Jaapanist. Eksootiline kontsert ja hilisõhtul toimunud kahe koori kohtumispidu ei unune kunagi.

Aasta lõppu kroonisid kaks jõulukontserti Niguliste kirikus, kus kandsime esmakordselt ette ka P. Vähi/D. Kareva teose "Valguse kuningas". Niguliste head vaimud pr. Lagrekül, pr. Hammer jt. on "Ellerhein" lubanud kirikus küllalt tihti kummitada, mille eest me neid südamest täname.

27. detsembril kutsus plaadifirma "Forte" "Ellerheina" esindajad uue CD-plaadi presentatsioonile (esitamisele) Kuninga tänava plaadipoe all asuvasse hubasesse kohvikusse. Meeldivas miljöös saime kuulda palju huvitavat ka teiste sel aastal ilmunud laserplaatide kohta.

On alust arvata, et 1995. aasta ei tule eelmisest vähem huvitav. Kavas on kontserdid Lätis (seda Eesti Vabariigi sünnipäeva pidulikult tähistamisel, oleme varem osalenud samalaadsel üritusel Stockholmis) ja Soomes, festivalid Norras, Šveitsis ja Prantsusmaal, konkurss ja kontsertreis Jaapanis ja Belgias. Tähistame ka koori asutaja-dirigendi Heino Kaljuste 70. sünniaastapäeva.

Kõige selle taustal tahaks tänada meie seniseid sponsoreid — AS Norma, Tallinna Linnavalitsus, AS Kunda Nordic Tsement ja HTM Sport Eesti. Kui veel kellelgi on tahtmist meid toetada ja meiega kaasa sõita, võib endast julgelt märku anda, saates kirjakese aadressil Huvikeskus "Kullo", Mustamäe tee 59, "Ellerhein".

Katrin Pintsaar

Tase oli kõrge ja üsna ühtlane

11

Eesti pianistide V konkurss, mille korraldasid Kultuuri- ja Haridusministeerium, EMA ja Eesti Klaveriõpetajate Ühing, lõi meie muusikahuviliste, eriti aga klaverimängijate read jälle kord kobrutama. Poolt või vastu, kas otsused on õiglased või mitte — need on küsimused, millela ei saa iial läbi seal, kus reastamise aluseks pole mõõtmine ega kaalumine. Ei saa olla vähimatki kahtlust žürii (esimees prof. G. Hauer Karlsruhest, liikmed prof. L. Pohjola Helsingist, prof. H. Sepp, dots. M. Lohuaru ja I. Sillamaa Tallinnast) pädevuses. Siiski jäi küsimärgina õhku rippuma fakt, et lõppvooru ei pääsenud Kai Ugandi, keda enamik kuulajaist, sealhulgas allakirjutanu, pidas kindlalt selle vääriliseks.

Rõõmustav avavoor Mustpeade Maja Valges saalis. 24 noort pianisti ja mitte ühtki, kes oleks jätnud haleda või saamatu mulje, mitte mingeid sopredamisi, katkestamisi, halba ettevalmistust. Poleks mõtet sellest juttu teha, kui peaaegu alati konkurssidel midagi niisugust ei juhtuks. Tase oli kõrge ja üsna ühtlane, seda tunnistasid ka žürii välisliikmed, kelle arvamus on kahtlematult objektiivne. Sellest on tõsiselt hea meel.

Kuna kuulasin I voo tervikuna, peatuksin lühidalt loosijärjekorras oma eredamatel muljetel sellest.

Meenub Marko Martini (nr. 1) ühtlaselt tubli esinemine, eriti targalt kujundatud Liszti "La Campanella" ja kauni pika kaarega väljaõeldud Mozarti sonaadi keskmine osa, Piret Kangroni kogu sisukas ja küps kava, meeldiv Haydn Margit Tohverilt, kogu Kai Ugandi programm, sealhulgas elamuslikem mitmest ettekantud Liszti etüüdid "Tuisk". Edasi ainus päris kaasaegne teos — Ligeti etüüd nr. 3 ja Remmelit ja Haydni sonaat Jana Turnault. Jäi meelde kogu Ralf Taali (põhitoonilt hele, loomulik, leebe) ja Mati Mikalalai (põhitoonilt äge, teatraalne, ründav) kava, Ave Nahkuri laitmatu etteaste (sealhulgas väga kaunis ja poeetiline Chopini etüüd As op. 10). Harmooniliselt mõjus Katre Hallik. Omamoodi mängis Mozartit Inga Arro — see oli julgem, kontrastsem, kiiretempolisem kui teistel — ja jäi meelde nagu tema väga head etüüdid (Chopin, Skrjabin). Tanel Joamets on väljakujunenud omanäoline pianist. Eriti sugestiivselt mõjus Mozarti sonaadi aeglane osa, samuti suurejooneliselt tõusule rajatud Liszti etüüd "Metsakohin". Väga rõõmustav mulje jäi ainsa Tartu esindaja Ebe Münteli mängust. Selles oli nii palju spontaansuse võlu, et oleksin teda meelsasti ka II vooorus kuulanud. Kahjuks võis talle ka üht-teist ette heita (kiirustamine jne.). Kuid siiski — siin oli parim konkursi meelisetüüdidest (Liszti "La leggjerezza"), samuti väga hea Debussy.

Edasi on mällu jäänud Kadri-Anu Sumera viimistatud kava, millest tõstaksin esile Chopini ja Skrjabin etüüdid, siis Reinis Kampe erilise kõlavõluga mängitud programm (esmajoones selle virtuoosne pool), millest Chopini cis-moll etüüd leidis haaravalt suurejooneliselt esituse. Targalt kujundas oma etteaste Marek Vilba. Konkursi pesamuna, 16-aastase Hanna Heinmaa mängus on muusikalist tundlikkust, meeldiva harmoonilisusega mõjus viimane loosinumber Jaanika Rand.

Nendeski kavades, mida siin mainida ei jõudnud, oli rohkesti värsket ja kuulamisväärsset. Muuseas oli osavõtjate hulgas palju tõeliselt noori inimesi — tervelt 11 olid alles 16–18-aastased ja pole imestada, kui nad, vaatamata õnnestunud esinemisele, pidid I voo ruuga lõpetama. Nende aeg on veel ees.

II vooorus pääses 12 pianisti, kahjuks kuulsin neist ainult pooli.

Väga mõjuv oli Mati Mikalalai nii Liszti "Sonaadid pärast Dante lugemist" kui ka Raveli "Peegeldustes". Teda iseloomustab suur intensiivsus, mõttekontsentratsioon, rikas värvipalett ja vajalik meisterlikkus. Ralf Taalil polnud II vooorus ehk parim päev, kuid oma Schuberti G-duur sonaadi intiimse esitusega võitis ta jäägitult žürii südamed. Mind isiklikult köitis nii I kui II vooorus tema Skrjabin. Selles on olemas tundlik, närvlikult võbelev, kõrgustesse püüdev poolus. Ehk võiks sinna lisanduda pisut tumedust ja demoniikkust — ja meil oleks Skrjabin-interpreet. Ralf Taalil on kahtlemata head perspektiivid. Üks elamuslikemaid muljeid II vooorus oli Tanel Joamets, eelkõige tema Debussy 12 prelüüdi (I vihik). Tanel Joamets on üdini muusik, tema kujundlik reljeefsus ja suur süvenemisvõime tõmbab kuulaja kaasa, ta otsib ja leiab värve ja tema sisend jõud on suur. Kai Ugandis on sügavust ja masstaapi. Tema esitus mõjub ehitisena, kus iga kivi on leidnud õige paiga, see on läbitunnetatud ja suurejooneline. Kahjuks jäi mul II vooorus kuulmata Ave Nahkuri esinemine. Üldine arvamus oli, et tema Liszti h-moll sonaat on eelmiste ettekannetega võrreldes kõvasti küpsenud ja väga arvestatav saavutus. Peame muide meeles, et Liszti sonaat on üks muusikaliteratuuri suuri pähkleid ja et Ave Nahkur on 19-aastane! Muide oli ta ka üks neist, kes suutsid ühtlaselt oma maksimumi anda kõigis 3 vooorus.

Orkestriga mängima (III voo) pääses vaid 4 noort pianisti ja väheväitu seda oli. Tahaks kiita ERSO-t ja Mika Eichenholzi Rootsist, kes selle kiirtööga (1 päev proovideks) hästi kohanesid. Võib-olla ainult Raveli kontsert kannatas pisut ajapuuduses.

Kõik finalistid andsid oma parima. Žürii järjestas nad nii:

kaks I preemiat — Mati Mikalalai ja Ralf Taal

ja kaks III preemiat — Tanel Joamets ja Ave Nahkur.

Diplomi ja eripreemia parima klassikalise sonaadi eest sai Kai Ugandi.

Diplomid said Piret Kangron, Marko Martin ja Kadri-Anu Sumera.

Paar märkust veel seoses selle hästiõnnestunud üritusega:

1. Kui kavasse võetakse kohustusliku teosena Bachi prelüüd ja fuuga, siis ometi mitte vormi pärast! Näis, et Bach oli jäetud ettevalmistuses tagaplaanile ja selle esitusele ei osutanud ka žürii mingisugust tähtsust.

2. II voo ruut ebaühtlus (võrreldes I-ga) võis olla mõjutatud kohanemastusest suure saaliga ("Estonia" kontserdisaal). Üliõpilased Muusikaakadeemias esinevad praktiliselt suuremates tubades, mida me saalideks nimetame. Tuleb õppida arvestama suurte ruumide akustikat ja esituse reljeefsus, mida seal vaja läheb. Mitte kookhuda!

3. Tulgu järgmine võistlus rutem kui 7 aasta pärast! Talentide kuhjumine annab küll tunnustust meie rikkusest, kuid niisuguseid foorumeid vajavad enda proovilepanemiseks (ja õppimiseks) nii osavõtjaid kui nende juhendajaid.

Ja eelkõige publik.

Lilian Semper

Kuidas kursused oleksid maksimaalselt kasulikud?

Tallinna Filharmoonia puhkpillikoolitusprogramm käivitus tõeliselt detsembri alguspäevil Võrus.

Kolme päeva jooksul viidi läbi erialatunde, vaadati videofilme, tutvuti nootide ja pillide väljapanekuga. Teise päeva õhtuks sõitis kohale ka Tallinn–Brass, kes andis Võru Muusikakooli saalis põneva kontserdi. Kava huvitavaim teos oli Bachi Brandenburgi kontserdi seade vaskpillidele. Dirigeeris Tarmo Leinatamm. Kontserdi esimeses pooles esinesid puhkpillipäevade õppejõud. Tulise aplausi said Avo Otsa perekonnanambel ja tandem Kaido Otsing (metasarv) — Tarmo Leinatamm (klaver).

Pühapäevane kirikukontsert sujus samuti hästi, vaatamata külmale ruumile. Osavõtlik publik soovitas pillimeestel mantlid selga panna.

Osavõtjate rohkuse poolest kiidelda ei saanud, kuid need, kes kohale tulid, ei kahtsenud. Õppepäevade tulemused võeti kokku jututoas, kus igaüks sai sõna sekka öelda. Tallinna Filharmoonia poolt olid Võrus õppejõududeks Avo Ots, Olavi Kasemaa, Heikki Kalmus ja Vello Sakkos. Noote ja pille pakkus Peeter Malkov. Kontserdil olid kaastegevad ka pianistid Nata–Ly Sakos ja Meeli Ots. Kogu projekti juht on Jüri Leiten. Ühiselt Võru ja Tartu õpetajatega arutati selliste kursuste kasutegurit. Olavi Kasemaa rääkis oma rikkalikust kogemusest teiste maade instrumendiõpetusest.

Kursuste süsteem on eestlasele küllaltki uus ning nõuab harjumist. Rasketes majandustingimustes ei ole lihtne oma rahakoti peal reisimine. Pealegi puudub praegu finantsstiimul — palk ju ei tõuse vastavalt eneseharimise tasemele. Osa rahvast pi-

das otstarbekaks korraldada laagreid n.–ö. üksikul saarel, kusagil väiksemas kohas, kust osavõtjad ei saa iga hetk koju ahju peale pugeda. Koos elades ja musitseerides tekib see tõeline seminari õhkkond ning kasutegur on suurem. Näiteks toodi suvine Põltsamaa noorte puhkpillimängijate laager Å. Korneliussenit juhtimisel. Kuid ühest korst aastast on vähevõitu, pealegi tegeldi Põltsamaal rohkem orkestrimuusikaga. Individuaaltunde ja ansambliklassi on samuti väga vaja. See on eeldus orkestrimänguks. Ikka väiksemalt suuremale.

Eestis on mitmeid oma eriala häid spetsialiste, kes on saanud hea hariduse ja kogemusi mujalt maailmast. Neid tuleb eelkõige ära kasutada. Pealegi on väga tähtis omakeelne õpetus, sest kui algõpetuses on lapsel keelebarjäär, mida võib ette tulla välismaalastest õpetajate puhul, on tulemus hoopis nõrgem.

Ühiselt leiti, et õppejõudude väljasõidud on igati teretulnud, eriti veel siis, kui tuakse kaasa kõrgetasemelised kollektiivid. See elavdab tunduvalt kohalikku muusikaelu ning loomulikult aitab kaasa pillimeeste järelkasvule.

Ajapikku ja ettevaatlikult tuleb sulatada mõtteviisi, et keegi pealinlane tuleb õpetama. Enamik tippmuusikuid ei ole igipõlised pealinlased. Nende hulgas on virukaid ja võrukaid, setusid ja mulke, kes on leidnud suuremas linnas oma võimetele vastava töö ja arenemisvõimalused. Need inimesed tahavad anda edasi oma kogemusi kolleegidele teistes linnades ja koolides, esmajoones oma noorusmail, ja ka neilt omakorda saada kasulikke näpunäiteid ja tähelepanekuid. See on loomulik infovahetus,

mida ei saa pealesurutud külaskäiguks nimetada.

Kõik kohalviibijad olid nõus ka seisukohaga, et aeg–ajalt tuleb lasta oma õpilasi teiste õpetajate juurde. Selleks on niisugused kursused ideaalsed. Sadu kordi korratatud õpetused ei taha juku–manni pähe jääda, sest ollakse oma õpetajaga liiga harjunud. Tihti juhtub, et kõrvad lähevad iseenesest lukku, kui õpetaja tuleb jälle sama jutuga lagedale. Võõra inimese puhul ollakse tavaliselt distsiplineeritum ja tähelepanelikum. Kui ka sealt sama töötera ilmub, pannakse see kohe kõrva taha ning tõtatakse oma õpetajale "uudist" teatama. Tark õpetaja vaid muheleb ja ka õpilane taipab varsti, et see on sama vana jutt, mis on käinud tunnistundi. Nii saab paljudest vigadest lahti. Kasu missugune!

Rahule jäid kõik — nii osavõtjad kui linna-rahvas. Suur tänu muidugi võorustajatele — Võru Muusikakooli perele, iseäranis Milvi Laatrele ja Ilmar Kudule, kes hoolitsesid hommikust hilisõhtuni õppijate ja õpetajate eest. Samuti vääriks tänusõnu Võru Maa-avalitsuse kultuuriametnikud Inno Mosov ja Peeter Laurson, kes külastasid mugavalt majutasid ja hästi toitsid.

Järgmised õppepäevad on jaanuari lõpus Tartus, kus põhirõhk on ansamblimuusikal. Edasi rändab kursus Jõhvi, seejärel Pärnusse. Hooaja finaali on Võsu puhkpillipäevad suvel.

Marina Tamme

TLML-i nurk

"GAUDEAMUSELE" VASTU

Millega tegeleb praegu Tartumaa Lauljate ja Mängijate Liit (edaspidi TLML)? Sellele küsimusele palusin vastata TLML-i tegevdirektoril **Valv Pärnal**.

"Pärast suvist suurt laulupidude hooaega oli meil väike puhkepaus. Sügisel alustasime uuesti meie liidu tegevuse korramist. Praegu on ettevalmistamisel liidu juhatuse ja üldkogu koosolekud, et teha mõningaid põhimõttelisi parandusi liidu põhikirjas.

Aktiivselt oleme osalenud linna jõulukuu kontsertide kava koostamisel. Neid oli Tartus tõepoolest palju ja omanäolisi.

15. detsembril viibisid Tartus Eesti Koorühingu esimese Venno Laul ja aasesimees Paul Raud. Arutasime ka edaspidiseid koostöövõimalusi. Tallinna poolt ollakse huvitatud meist kui ühest kooritegevuse peamisest tugipunktist Lõu-

na–Eestis. Kuidas täpselt meie koostöö hakkab välja nägema, selle üle jätkuvad läbirääkimised jaanuaris. Meie soovime olla koori-

ühinguga umbes samasugustes lepingulistest suhetes, nagu on Eesti Meestelaulu Selts. Arutamist vajavad veel ka liikmemaksude ja nootide trükkimisega seotud probleemid. Edaspidi tahame koos hakata korraldama erinevaid rahvakultuurinüritusi üle kogu Lõuna–Eesti.

Oluline rida on meie liidu senises töös olnud ka tulevastuvise kolme Balti vabariigi vahelise üliõpilaslauulupeo "Gaudeamus XII" ettevalmistamine. Kuna senini koordineerivat toimkonda polnud moodustatud, käis see töö läbi meie. Sisuline pool ja kava on nüüd täielikult valmis, ka teistele riikidele on vajalik repertuaar juba paljundatud ja laiali saadetud.

Nüüd on üliõpilaslauulupeo ettevalmistused saanud konkreetsema vormi. Nimelt moodustati kultuuri- ja haridusministri käskkirjaga 5. detsembrist XII üliõpilaslauulupeo

"Gaudeamus" peatoimkond koosseisus Peeter Tulviste, Alo Riitsing, Ants Veetõusme, Elvi Oolo, Kuno Areng, Riho Illak, Mait Klaassen, Väino Kull, Paul Raud, Jaan Üna-puu ja Alar Ojalo.

Peakomisjon on kinnitanud ka peo täpse ajakava ja üldjuhid (Alo Riitsing, Enn Madi, Maie Eljas ja Enno Tubli), peo logo ja osavõtu tingimused, samuti peo tegevning abitoimkondade juhid. Meille langes järjekordne suur ülesanne — "Gaudeamus" sekretariaadi töö. Hea on, et möödunud suvine Tartu juubelilaulupidu andis meile selle töö suhtes suure kogemuse. Loodame, et saame hakkama.

Nii et tööd meil jätkub. Tahame oma tegevuses edaspidi siiski suuremat rõhku pöörata lauljatele ja dirigentidele."

Ene Nobel

NAD TAHTSID SAADA MUUSIKUIKS

Algus "ML" nr. 9/10(1994)

Sissejuhatus

Neljas on MKK-i kõigist senistest pisim lend, kooli 30. aastapäevaks trükitud brošüüri järgi lõpetas 1968. a. vaid 11 noort. Tegelikult oli neid hoopis 14, nagu nähtub ka tutipeopildilt. Paraku tõusid ühele takistuseks üldained, teistele harmoonia, aga professionaalsed muusikud tulid neistki.

Klassijuhataja Viive Käsper on veendunud, et tema ainus klass oli üks väga tarkade ja toredate laste kogum.

V. Käsper: "See lend tegi mitmeid ettepanekuid koolielu tulutoovuse tõstmiseks. Tänu neile ilmus tunniplaani psühholoogia ja loogika, emakeele programmi eesti kaasaegse kirjanduse kursus; muutus võimlemistundide sisu; esimeseks võõrkeeleks tuli, vene keele järel muidugi, inglise keel. Küllap oli seal muudki."

Selle kiitva iseloomustusega olid kõrvalistuvad Niina Alumäe-Murdvee ja Lepo Sumera täiesti nõus ja väljendasid omakorda siirast austust ja armastust V. Käspe-

ri aadressil; nad olnud valmis teda kas või kätel kandma!

Külli Linask-Tomeši ema: "Mul pole küll võrdlusmaterjali, kuid see lend tundus olevat erakordselt kompaktne oma suhtumistes nii õppetöösse, muusikasse kui kogu kultuuri. Minu meelest olid nad vaatamata kiindumusele erialasse väga mitmekülgsete huvidega ja erudeeritud.

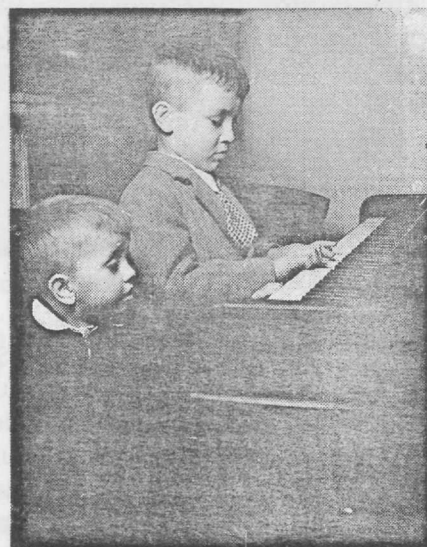
Nende suurepärane klassijuhataja ei tundnud vajadust lastevanemate komitee järele. Üleskerkinud küsimused lahendati telefonitsi, aga tegelikult polnud nendega nelja aasta jooksul mingeid probleeme."

N. Murdvee: "Aga me olime siiski mõnede õpetajate "hirmud"! Sallimata lollust ei suutnud me taluda ebakompetentseid pedagooge ja tegime nende elu üsnagi ebamugavaks."

Peateema:

"Kuidas kogunes see vahva klass?"

N. Murdvee meelest oli tema sattumine MKK-i mängus "saatusesõrm", sest olles juba 12-aastasena loobunud viiuliõpinguist, po-

Lepo õppimas vanema venna klaverilugu

leks ta A. Joonase abita mingil juhul uuesti alustanud. Kuulnud kord juhuslikult Niina kääksutamist, pakkus vanahärra end õpetajaks ja viis tüdruku ka sisseastumiseksamitele. Erialaõpetajaks saanud I. Tiviku sõnul teadis Niina siis vähemalt kummas käes hoiakse viiulit, kummas poognat.

I. Tivik hakkas utsitama ka hea ettevalmistusega Küllit ja Jõgeva poissi Olavi Silda. Viimase ümberõpetamine-õpetamine nõudis aga mõlemalt mehist tahet.

Väljastpoolt Tallinna tulid ka Ruth Ernstson, Mart Kuus, Jaak Põder ja Jüri Nurk. Kaks esimest leidsid majutuse sugulaste pool, Jaagu, Jüri ja Olavi võttis V. Käsper oma üürlisteks.

V. Käsper: "Mööblit oli uues korteris algul vähe, üks tuba lausa tühi; pealegi jäi mul muret vähe-maks: esimesel aastal tudengite ühiselamus paiknenud poisid magasid alailma sisse, jõudsin ma neid sinna äratama minna! Saime poistega muide väga hästi läbi!"

Lendu kuulus veel 3 viiuldajat: Sirje Aaspalu-Salumets, Jaak Sepp ja Toomas Veenre, ning pianistid Tiiu Tamm ja Jüri Ratassepp.

Lastekoolis õppides ei pidanud Lepo akordionist üldse lugu, sest alailma nõuti ettemängimist külla tulnud onudele-tädidele. Teinud

IV lennu tutipeo pilt. Vasakult I reas Ruth Ernstson, Niina Alumäe., Viive Käsper, Sirje Aaspalu, Tiiu Tamm. II reas Mart Kuus, Olavi Sild, Külli Linask, Lepo Sumera, Toomas Veenre. III reas Jaak Sepp, Jaan Põder, Jüri Ratassepp, Tilt Talmre, Jüri Nurk

aga vanema venna klaverilood endale kuulmise järgi selgeks, üllatas ta ühe järjekordse sünnipäeva pidulisi ka pianistlike võimetega. Siiski polnud MKK-i kippuva poisi kohta muud kosta, kui et ta on musikaalne, ja seada vastuvõtutingimuseks Kuhlau Sonaadi selgekssaamise. Tänu fantastiliste pedagoogiliste oskustega V. Ostapovskajale see õnnestus. Sügisel mängis Lepo ette nii sonaadi kui ka ühe Bachi prelüüdi ja fuuga ning pääses R. Ratassepa koorijuhimisklassi.

I kõrvalteema

Välja arvatud paar klassikordajat oldi vanuselt võrdsed, muusikaliselt ja üldhariduslikult ettevalmistuselt aga küllaltki ebaühtlased. Tasandusmeetodikat oskas enamik õpetajaist nii rakendada, et lõpusirgele jõuti peaaegu ühisriivis.

Muidugi meenusid eeskätt M. Sarve põnevad kirjandustunnid ja H. Taugi ehkki pisut paljusõnalised ja "roosamannalikud", ent sügavale muusikasse juhtivad literatuuritunnid, aga ka psühholoogialektori J. Sõderi köitvad loengud — muide hoidis ta vaat et ainsana klassi peos esimesest pilgust lõpuni; ka inglise keele õpetaja H. Toomi ja vene keelele jalad alla saanud A. Vask on mälus heas kirjas.

Kõige värvikamaina seisavad L. Sumeral meeles aga H. Otsa solfitunnid, kuhu käte-jalgade värinaga

Olavi saab diplomi J. Plingilt ja hinnetelehe P. Karblilt

Nilna Alumäe, Olavi Sild, Mati Leibak ja juhendaja Arvid Jakobi "Isetegevusliku" kvartetiga esinemas "Estonia" kontserdisaalis

mind ja kust kergendustundega tulli, sest teadmisi kogunes neis hirmust hoolimata väga palju.

L. Sumera: "Olin üldiselt võimekas, aga lõpueksamil, kui pidin ühele "absoluutselt lollile" kaasõpilasele ette näitama, ei tulnud septakordi lahendus äkki meelde. "Välja!" röögatas Otsa ja ma läksingi. Üksel tuli vastu hämmastunud Käsper — just siis meenus helistik ja lahendus. Klassijuhataja lükkas mu ruumi tagasi, laulsin ette oma da-da-daa ja "viis" oli käes.

Otsasse suhtumine oli üks kummaline austuse-karutuse-vihkamise segu. Minul polnud tema vastu midagi, ometi lasksin koos teise poisiga Otsa "Pobeda" kummid tühjaks. Hiljem tunnistasime ausalt üles ja lubasime kahjud hüvitada, aga Otsa loobus nii miilitsa kutsumisest kui rahanõudest. Küllap sai aru, mis viis võimekad ja ausad õpilased äkki nii labase kättemaksuni..."

Töötlus

Klassi tarkpead matemaatikas olid Lepo ja Olavi, esimest taheti kogunisti saata vabariiklikule olümpiaadile, lubades heade tulemuste puhul eksamitehta ülikooli pääsu. Lepo oli aga komponeerimisega A. Garšneki ja V. Tormise juhendamisel juba järje peal ega näinud muud eriala enam uneski.

Olavi metodoloogiline mõtlemisviis avaldus juba keskapäevil, ta luges innukalt ja tegi kõigest üldistusi. Avastanud Olavis soodsa pinnase, pani I. Tivik poisi juurdlema-arutlema pillimängu põhitudede üle, huvituma just meetodiku kutsest.

Reaalainetes olid selles klassis tugevad ka tüdrukud, eriti Sirje Aaspalu ja Külli Linask. Esimene paistis välja sihikindluse, töökuse, selge peaga ja oli kõrgelt hinnatud ka tubli matkakaaslasena. Külli suur lugemus ja muusikaalased süvateadmised ergutasid klassikaaslasigi rohkem lugema ja muusikat mõistma tavaaspektidest mõneti erinevalt.

Muide, pruukis kellelgi vaid mainida mõne huvitava noodi-plaadi-raamatu ostu, kui kõik üksmeelselt "Lugemisvara" või noodipoe poole tõttasid.

L. Sumera: "'Konsi" raamatukogu töötasin põhjalikult läbi, ka Toompea "Kreutsu", aga ega sealt uemat muusikat suurt leidnud. Kui siis poola partituuride peale sattusin, andsin nende eest välja kogu stipi. Plaadikogu põhiosagi sügenes keskapäevil ja oli tehtud hea valikuga."

N. Murdvee: "Ega me naljalt ka ühtki kontserti vahele jätnud. Öhtupoole harjutasime ja 1/2 8 olime "Estonias". Tõsi küll, vahel sai kuulatud vaid ühte, eriti huvipakkuvat teost. Meil kui alalistel käijatel olid fila administraatori Lia Sevrjukovaga head suhted, pääsesime 30-kopikaliste piletitega kahekesi sisse! Kuulata sai siis väga häid pillimängijaid ja klassika väärt-teoseid, mis panid haridusele põhja alla."

L. Sumera: "Praegu on võimalused muidugi lahedamad, paraku toleaeagsete motivatsioonidega võrreldamatud. Meieni immitises mujal toimuvast kaunis vähe. Kui siis mõni niidiots pihku puutus, tuli kähku kerima hakata. Mäletan, kuidas kirjutasin ühed variatsioonid oma meelest fantastilises süsteemis. Tormis kahtlustas mind dodekafoonina tundmises, aga mina olin sellest pähhist asjast vaid riivamisi

kuulnud. Nii leiutasin algul jalgratta ja siis süüvisin õpetaja abiga sellesse juba tükk aega käibivasse süsteemi. Nüüd on aktiivne suhe mujale suunatud, meie tausta ei saa praegusega võrreldagi, 60-ndail "lõppes" ju kaasaegne muusika Stravinski ja Bartóki-ga."

Muide, ka pühendust klassiõele Kullile kui "oma esimesele interpreedile" kandvad "Vaiksed laulud" M. Nurme sõnadele (1967) on tolle aja kohta üllatavalt värske helikeelega.

Noorte endi kontserttegevus polevat olnud Tallinas eriti märkimisväärne, küll aga muusikanädalatel kordasaadetu. Igale klassile määrati oma regioon, neile langes osaks kord Tapa-Rakvere, kord Keila, kord Mõisaküla kant. Kontsertidel esinesid muidugi kõik, kuid kahtlemata kujunes mõnede menu suuremaks. Nii oli teistest pea jagu üle J. Sepp, kellel regulaarsed tööharjumused juba kodunt kaasa antud. Poistega "pulli tegema" ta naljalt ei läinud, laveeris küll kavalalt, kuid kõik teadsid, et põhjuseks on vaid harjutamine.

Ruth Ernstson jõudis esimesena soolokontserdini. Teistel oli tema suutlikkus istuda klaveri ees 7 tundi päevas lausa mõistatuseks.

Ruth omas kõva rivaali M. Kuusi näol, mõlemad olid L. Metsa õpilased, väga töökad ja edasipüüdlid; H. Sepa juures õppiv J. Ratassepp jäi rohkem omaette rühkijaks.

N. Murdvee: "Ka meie, "tivistlased", võistlesime omavahel. Olime erialatunnis kõik koos, sest vahel jõudis kolmas juba siis pärale, kui Tivik esimesega alles poole peal. Viilutunnijärgselt polnud mõtet midagi planeerida.

L. Sumera: "Ma tahaks nüüd öelda Niina kohta midagi paikapanevat. Ta oli äärmiselt aktiivne ja tohutu õiglase inimene. Kui kellelegi püüti midagi valesi inkrimineerida, oli ta valmis kas või rongi ette viskama. Niina õpetas mindki lugema. Neelasin alla kõik ta soovitusel, ainult "Consuela" on senini lugemata!"

II kõrvalteema

Suusanädalad Nelijärvel ja Viljandis jätsid neljandale lennule unustamatud mälestused.

L. Sumera: "Mulle meeldis end pingutada füüsilise piirini, jõuda tagasi läbimärjana ja istuda siis kamina-paistel mõtteid mõlgutades. Lüüriline kõrvalteema: suusalaagris sündis meie suurim arusaamatus direkt-siooniga. Kolm tüdrukut ajasid poiste toas paar õhtutundi juttu, pandi aga hiljem seitsmes surmapatus kahtlustatuina seisma külma koridorinurka!!!"

N. Murdvee: "Me olime üsna spordilembesed, näiteks püsis kuulitõuke rekord minu nimel tervelt 10 aastat! Ma küll kahtlen, kas polnud see kuulike pisut kergekaaluline."

L. Sumera: "Lugesin ja tegin kergejõudu, 11,7 100 meetris oli ju täitsa kõva aeg! Kahtlemata vajab muusik füüsilist valmisolekut: head rühti, koordinatsiooni, vastupidavust, jõudu."

Suvisedki matkad panid proovile tahtejõu ja jalalihased.

Karjala-matkal on Niina Alumäe, Lepo Sumera, Toomas Veenre, Jüri Nurk, Viive Käsper ja Ruth Ernstson

V. Käsper: "Alati leidus küll mõni, kes raskusi peljates või muul põhjusel koju jäi, kuid tulijaid võis vaid kiita. Ei kuuldunud virinat ka Karjala paadimatka külmas-märjas keskkonnas. Kärestike läbimisel olin vaid mina see, kelle peanupp vaevu veepiirini ulatus."

Matkamälestusi voolab nagu küllusesarvest, ei neid kõiki jõuagi kirja panna.

N. Murdvee: "Mina pidin ju peaaegu uppuma poiste püütud kalu puhastades. Oskusi nappis niigi, jõudsin ma siis veel märgata soomuste pöörast libedust — äkki hakkasin kivilt vee poole vajuma."

L. Sumera: "Toomas oli kirglik kalamees. Juhtusime kord läbi magusa une meeletut kisa kuulma. Toomas oli kõhuli parvel ja võitles hiiglasliku havigal!"

N. Murdvee: "Karjalast tulles ööbisime raudee lähedal. Mõõduvate rongide vilede kohta väitis kellegi unine hääl: "Väike terts." Hommikul võeti see ebamusikaalne reisisell "paigale", sest tegelikult moodustus viledest suur terts!"

Ja nii edasi.

CODA

L. Sumera: "Ma ei taha olla nostalgiline, ometi kipun idealiseerima meie ajal valitsenud heas mõttes patriootlikku ühe-kooli-tunnet. Nüüd on MKK suur, laialivalgav, käes ära; küll kutsuks endise vaimu tagasi!"

Ja milline tore rebimine käis noorte pillimeeste vahel — viuldajatel silme ees Tiiu Heinsalu, Jaan Laur, pianistidel Peep Lassmann, Toivo Nahkur, viimane mulle ka heliloojana — häbelik nagu ta oli, mängis harva kuskil klassinurgas omi Hindemithi ja seeriatega vahepealseid palu.

See oli võimas aeg. Oma lennukaaslastega, suurepärase inimeste ja muusikutega, holame kokku tänini!"

FORTE

HENDRIK KRUMM Opera Arias & Duets FD 00 17/2

Tänu Jüri Kruusi hindamatule tööle on nüüd Hendrik Krummist olemas heliplaat, mida võib selle kvaliteedilt pidada meie suure tenori vääriliseks. Jüri Kruusil on õnnestunud H. Krummi poolt erinevatel aegadel lauldud aariatel koostada terviklik dokument, mis annab muuhulgas hea võimaluse jälgida Krummi kui vokalisti arengulugu.

H. Krumm oli Eesti vokaalkultuuri pildis läbi aegade üks säravamaid eheda itaalia laultraditsiooni kandjaid. Oli ju tema õpetaja prof. Aleksander Arder läbi teinud põhjalikud õpingud Itaalias, elanud sisse sealsetesse ooperimaailma, täiendanud end veel ka Rootsis koostöös sealse maineka pedagoogi ja laulja Nygreniga ning saavutanud nii tõelise vokaalse meisterlikkuse. 1962. a. pärinevatest lindistustest kuulemgi Arderi kui pedagoogi käekirja — sooja kantileeni, ohke* juhtimisest tulenevat fraseerimislaadi jne. 1968. a. linti lauldud aariatel kuuleme aga ka juba H. Krummile G. Barra poolt Itaalias lisatud tenoritehnika elemente: täpne kõrge positsioon hääles, kõrge dessituuri kindel ja meisterlik valitsemine, rääkimata parimate traditsioonide järgi võetud ülikõrgetest nootidest, millised igas kuulajas peaksid vist küll vaimustust esile kutsuma — 9 Do-nooti Donizetti "Rügemendi tütres".

1987. a. pärinev "Panis Angelicus" illustreerib aga ilmekalt H. Krummi püüdlusi elu viimastel aastatel, mil küps meister püüdis

saavutada oma vokaaltehnikas uut kvaliteeti, sünteesides ja täiel määral kokku viies Arderi klassis õpitud hingamist (ohhe) ning Barra täpset maskikäsitlust. Kahjuks pole plaadile mahtunud ajavahemikust 1987—1989 rohkem ülesvõtteid, ent need aastad olid H. Krummile suureks otsingute ajaks. Nii võime tõdeda, et H. Krummi tee katkes kõige intensiivsemal ja huvitavamal lõigul. Võib üksnes oletada, milline oleks H. Krumm nüüd, kuidas ta laulaks, millised oleksid ta õpilased...

Vahepealsetes lindistustes on loomulikult ikka sellesama Krummi loominguline pärand, kus on selgelt kuulda tema lavaline anne ja partneritunnetus.

Tiit Tralla

Jüri Kruusil on õnnestunud jäädvustada Hendrik Krummi hääle tämber. On ju teada, et tihti lindistamisel kaotab hääle mitmetel põhjustel oma isikupära ja selle taastamine on tõeline saavutus. Me kuuleme elavat inimest. Igas palas on konkreetne karakter — inimene oma rõõmus ja valus, erinevates värvingutes, varjundites, lõpuni tunnetatud. Hendrik suhtus laulmisse fanaatilise kirega — on rohkem ja vähem õnnestunud esinemisi, kuid mitte kunagi midagi ükskõikset või pinnapealset. Ja seda on kuulda.

Kuulates duetti "Traviatast", kus me koos laulame, meenub ta partnerit sütitav sugestiivsus. Krumm ka improviseeris laval, kuid temaga oli kerge kaasa minna — olime nagu ühel lainel. Küllap soodustas seda asjaolu, et põhiküsimused olid proovis läbi

arutatud ja vaieldud. Krumm armastas proove ja ka sõna "proov", ütles, et see on tore võimalus erinevad variandid läbi proovida ja õige välja valida.

Anu Kaal

Toimetus võttis ühenduse ka Jüri Kruusi endaga. Meile polnud päris arusaadav Anu Kaalu sõnad hääle isikupärase tämbri taastamisest. Jüri Kruus rääkis, et ebatäiuslike esialgsete lindistuste puhul on seda tehniliselt võimalik teha ja ta on seda püüdnudki. Kusjuures nii, et kajastuks ka laulja tämbri enda areng — 80-ndate aastate H. Krummi tämber polnud enam see, mis ta oli 60-ndatel aastatel. Üks oluline eeldus on seejuures, et lindistuste korrigeerija oleks ise tähelepanelikult jälginud arengut. Seda on J. Kruus H. Krummi puhul teinud.

Juttu oli ka sellest, et H. Krummi kompaktdisk on uue seeria algus. Valmistatud varem 15 LP-d Eesti ooperilauljate häälelga, alustas ta H. Krummi plaadiga kompaktdiskide valmistamist. Neil aga võib saavutada hoopis kõrgema kvaliteedi. Järgmisena on kavas valmistada CD Milvi Laidist ja teha seda nii, et nooremad inimesed, kes pole kuulnud Milvi Laidi laulmas, tunnetaksid, milline laulusuurmeister ta oli. Ülesanne on aga üpris raske — amatöörilindistused Milvi Laidist on hoopis halvema kvaliteediga kui Hendrik Krummist. Edaspidi on kavas teha kompaktdisk ka teistest eesti kuulsatest ooperihäälest.

Leppisime kokku pikemas intervjuus Jüri Kruusilt, mis jõuaks "Muusikalehe" lugejateni kevade poole.

*"Ohhe" on prof. Arderi poolt sageli kasutatud leidnud vokaaltehnikalaane termin. Asjahuvilistel soovitaksin lugeda A. Miku ja M. Kitse raamatut "Aleksander Arder", mille lõpuosas on ära toodud legendaarse professori enda märkmed vokaaltehnika, muuhulgas ka "ohke" kohta.

Brian Eno. The Shutov Assembly (© 1992 Warner Bros. Records Inc.)

"...et see oleks muusika, mis pigem sisaldaks kui välistaks, millel poleks algust ega lõppu... Ma tahtsin, et muusika ei oleks abstraktne helide kogum, vaid et see kõlaks nagu mingi koht, kus oleme kunagi viibinud. Ma tavatsesin neid kangastusi tollal nimetada kujuteldavateks maastikeks."

Need on Eno enda sõnad. Kuid seda ideed võiks ka edasi arendada. Juba sajandi alguses ütles Skrjabin, suur müstik muusikute seas: "...maailm on minu looming, miski ei eksisteeri, midagi ei looda, ei teostata. Kõik on mäng ja see ongi kõrgeim reaalsus. Paljusid müstilisi nägemusi ei saa sõnadega edasi anda, helidega aga küll. Inimene arvab end olevat oma nägemuste looja — see, mis ta arvas endas mitte elutsevat, eksisteeris tegelikult ta teadvuses. Iga teadvuse seisund on vibratsioon."

Eno ei ole tunnistanud mitte ainult kui ambient muusik, vaid ka kui produtsent. Viimasel kahel UZ-plaadil on tunda tema

loomingulist käekirja. Võrdväärselt hea on ta kunstnikuna. Ka kõik tema plaatide ümbrised on ta enda kujundatud.

Eno on muusikuna eelkõige väga hea akustik. Ta töötleb, arendab helide võnkumisi — see on tema teoste dramaturgias üks tähtsamaid osi.

Enol on ka väga peen tämbritaju. Värvid sulavad kokku või lahku, kaovad silmapiirilt, et uuesti ilmuda ja kristalliseeruda. Eno muusikamaailm elab, liigub, heliseb ja pulseerib. See on osa loodusest (lindude laul plaadi alguses) ja seal on tasa-kaal. Ka plaadi kümne loo pealkirjas on kõigis 9 tähte — seegi loob mingi välise sümmeetria. Vahel on vaid tunne, et ta ei saa

seada kõike fookusesse või tundub koguni, nagu toimuks see aeglubis. Sa libised sinna sisse ja siis jälle välja.

Stedelijk'i (see on üks kümnest kummalisest pealkirjast) alguses käivitub vaikselt mingi seadeldis, aga me ei kuule selle masina töötamist kaua. Tulevad uued, avaramad ja liikuvad kõlamassid ja matavad kõik enda alla. Kuid vaiksemates kohtades tajume siiski tolle mehhanismi undamist. Tegelikult on ta taustaks kogu loo vältel. See otsekuu seoks inimese poolt loodud füüsilise maailma ja inimese nägemused, tema teadvuse. Nad saavad üheks.

Tõnu Kõrvits,
stud. mus.

70 aastat tagasi

(Jaanuar)

1924. aastal maad võtnud majanduskriisi oli rüsumalt mõjunud ka Eesti muusikaelule. "Estonia" töötas vähendatud orkestri ja kooriga. Tartu suvised sümfooniakontserdid olid toonud nii suure puudujäägi, et sealsegi orkestri edasitöötamine muutus küsitavaks. Katmata oli ka Narva laulupeol tekkinud puudujääk. Mitu suurt koori elasid üle sisemist kriisi. Ainelises kitsikuses kiritsesid ka Tallinna ja Tartu kõrgemad muusikakoolid. Soikunud oli noodikirjastamine. Masendusse siiski ei langetud, vastu pidi — alustati suurema koorilaulude kogu "Eesti lauluvara" väljaandmist, esialgu "Muusikalehe" lisana. Laulud pidi välja valima 3-liikmeline asjatundjate komisjon — Mart Saar, Cyrillus Kreek ja Anton Kase-mets. 1925. aasta jaanuaris tehtigi sellega algust.

Majandusliku surutise kiuste oli mõnelgi pool märgata muusikaelu elavnemist. Tor-mast teatati, et sealne laulu ja mängu selts "Hääl" hakkab jälle elumärke avaldama. Põlvas oli asutamisel pasunakoor. Kenasti oli jalad alla saanud prl. Hilda Marlandi juhatusel töötav 20-liikmeline Sipa Haridus-seltsi laulukoor. Räpinas pandi aga 7.—25. jaanuarini toime laulu ja muusika kursused, eestvõtjaks sealse ühisgümnaasiumi õpetaja Johannes Karheiding. 150 huvilist sai seal õpetust muusikateoorias, koori- ja selts-kondlike laulude alal, muusikaajaloos ning hääleseades, mida käsitleti seoses anatoomia, füsioloogia ja tervishoiuga. Meile juba tuttav Adolf Helder, kes eelmisel aastal oli astunud Narva sümfooniaorkestri, võttis nüüd enda hoolde ka sealse Meestelaulu Seltsi koori, kes pärast Narva laulupidu ki-ratsemata oli jäänud.

Mõeldi juba eelolevale suvele. Trükist olid välja tulemas Läänemaa 3. laulupeo noodid. Türi tehti ettevalmistusi suuremaks muusikapäevaks, milleks olid end üles and-nud 16 segakoori ja 6 orkestrit. Sama oli ka-vatsusel ärkamisaja ühes tähtsamas kesku-ses — Kanepis. Pärnus tehti ettevalmistusi maakonna puhkpilliorkestrite kontserdik-s.

Jaanuarikuu viimasel päeval esines "Es-tonia" kontserdisaalis Tallinna Koolinoor-soo Muusikaühingu segakoor Arkadius Krulli juhatusel. Kava koosnes Eesti heli-loojate teostest. Lauldi julgelt ja andumuse-ga. Kuulajaid suutsid kütkestada ka kaasa-teinud solistid — Olga Mikk-Krull ja viiul-daja Alfred Pappmehl.

Prof. Glehn korraldas oma 3. kammer-muusika õhtu seekord Juudi Gümnaasiumi ruumes. Kontsert oli pühendatud Anton Ru-binsteini 30. surma-aastapäevale. Hoogsalt ja loomuliku ekspressiooniga kandis prof. Glehn ise ette Rubinsteini Tšellosonaadi D-duur, koos prl. Feinsteini (viul) ja hr. Biec-kiga (klaver) ka Rahmaninovi Trio "Suure kunstniku mälestuseks". Nagu kombeks,

esitas prof. Glehni korraldatud kontserdil paar laulu ikka ka pr. Glehn.

Tartus oli kammermuusika hingeks muu-tunud viiuldaja V. Samõko. Kammermuusi-ka õhtu 18. jaanuaril tõendas, et ansambli-mäng oli Tartus eluõigust võitmas. Kuigi Tšaikovski kvartetis peituvad meeleolud esialgu eriti mõjule ei pääsenud, avaldas sellele järgnenud Schumanni kvintett ülen-davat muljet, pealegi kui klaveripartii oli enda hoolde võtnud andekas ja tempera-mentne prl. Adelheid Weltz.

Karjapasunavirtuoosist pasunaprofessoriks

12. jaanuaril 1925 sai 50-aastaseks tol-lane Tallinna Kõrgema Muusikakooli di-rektor Jaan Tamm. Nüüd on siis selle 17. II 1933 surnud muusikamehe, Aino Tam-mest 10 aastat noorema venna sünnist möödas 120 aastat.

Nagu 1925. aasta "Muusikalehe" 1. numbris ilmunud juubelikirjutusest sel-gub, algas Jaan Tamme muusikamehete peale poisieas, kus ta puhus meisterlikult karjapasunat. Siis tuli kiindumus viiulisse. Kui ta õe jälgedes läks 1891. a. Peterburi muusikat õppima, selgus, et konservatooriumi kõrgema kursuse jaoks olid ta viiuli-mänguuskused liiga napid, aga noorema kursuse jaoks oli ta liiga vana. Direktor, kes ei tahtnud, et püüdlik noormees läheks muusikale kaduma, tegi talle ettepaneku õppida valdhorni, mis sõna-sõnalt eesti keelde tõlkides tähendab metsasarve. Endine karjapasunavirtuoos võttis ettepane-ku vastu, tõusis pärast õpinguid oma ala professoriks, esines metsasarvesolistina õukonnaorkestris ja Maria teatris.

1920. a. Eestisse naasnult jätkas Jaan Tamm professoriameti pidamist Tallinna Kõrgemas Muusikakoolis ja 1923. aastast kuni surmani oli selle konservatooriumiks ümbernimetatud õppeasutuse direktor. Karjapasunavirtuoosist sai ka eesti metsa-sarvekoolkonna rajaja. Samuti töötas ta koorijuhina.

Tartlastel olid eelolevaks hooajaks üldse suured plaanid: "Vanemuise" muusika osa-kond harjutas Cherubini "Reekviemi", Sak-sa muusikaselts valmistas ette 18. sajandil elanud vähetuntud helilooja parun d'Astorga "Stabat materit", kommertsikooli õppurid töötasid Hermann Andreae juhatusel Glucki ooperi "Orfeus" kallal ja Treffneri gümna-sistidel oli valmis saamas Läte kantaat "Rändaja ja tähed".

Sümfoonilise muusika alal korraldati Tal-linnas tagasihoidlikult nn. "rahvakontser-te". 19. rahvakontserti, mida juhatas Johan-nes Paulsen, oli küll valitud mitte eriti nõudlikke teoseid Sibeliusest, Mendelssoh-nilt ja Smetanalt, kuid ikkagi andis tunda keelpillide vähesus ning 2. oboe ja 4. metsa-sarve puudumine. Huvipakkuvaim sellel kontserdil oli Glazunovi Viiulikontsert, milles soleeris Paulseni õpilane Rudolf Mil-li. Selgus, et ta oli tehniliselt jõudsalt edasi arenenud ja võis loota, et kui ta saab endale parema pilli, hakkab ta ka tooni kaunidades silma paistma.

20. rahvakontserti juhatas, nagu ajaleht "Vaba Maa" meelitatavalt ütles, "meie parim organist — helilooja ja dirigent Artur Kapp". Põhiteoseks oli ta võtnud Beethove-ni 2. sümfoonia. Artur Lemba, kes käis sel-lel kontserdil, ütles, et "hr. Kapp viis tõesti armastusega ja sellest ka õnnerikkalt terve eeskava läbi". Dirigendi žestid olnud täp-sed, nüansid ja kontrastid tulnud selgelt esi-le. Selgi õhtul kõlas üks instrumentaalkont-sert — Saint-Saënsi Tšellokontsert hr. Bööckega solisti osas. Ta võlus jällegi oma kauni tooni ja laitmatu tehnikaga. Kontsert lõppes hoogsalt ettekantud Tšaikovski fan-taasiaga "Romeo ja Julia".

Pärnu "Endlas" esietendus Kálmáni ope-rett "Hollandlanna", "Vanemuises" aga Bromme "Marion". Operetipubliku karde-tud vähenemist Tartus ei olnud. Vana kapte-nit mängis kenasti Ferdinand Pettai, nimio-sas esines Elli Pöder-Roht tuntud headuses. Ka Karl Savi mäng oli rahuldav, kuigi tema hääl ei olnud võrreldes näitlejameisterlikku-sega just parimas korras. Ka Arnold Viss-mann sai oma osaga hakkama.

Meie muusikaelu oli suure idanaabri juu-reski tähelepanu äratanud. Ja üsna omapära-sel moel. Ajakirjas "Punaarmeelane" avas-tati teiste rahvamasse kujutavate piltide seas ka meie VIII ülaldulupeo ülevõte. Piltide all oli ühine allkiri, mis üllataval kombel kõlas nii: "Mitmesuguste maade tööliste ja talupoegade hulgal rongikäikudel ja koosolekutel, kes Venemaa eeskujul kapitalistliku korra kukutamist ja nõukogude vabariigi asutamist nõuavad."

Pildil oli lavapoolne osa ära lõigatud — sellel olid laulupeo auvõõrad: Eesti valitsus, välissaadikud, kõrgemad sõjaväelased jne. Nii olid meie laulupidulised "kapitalistliku korra kukutajateks ja nõukogude vabariigi asutajateks" ülendatud.

Mati Märtn

MÄLESTUSI EMAST

Jenny Siimoni 90. sünniaastapäevaks

Karusaadul 1942

Jenny Siimoni elulugu peaks jutustama nagu legendi andumusest muusikale.

Ta oli naine. Ta oli pärit vaesest keskkonnast. Ta oli ilus, seltskondlik ja särava iseloomuga.

Võimas kutse pani ta lahkuma vastloodud perekonna juurest, kahe väikese tütre juurest õppima Narvast Tallinna. Ta sai seda teha tänu armastava abikaasa mõistvale moraalsele ja majanduslikule toetusele.

Isal oli ilus tenorihäääl ja nii nad kokku said ühise lauluõpetaja tunnides Narvas. Aga enne veel oli isa kord kirikus olles kuulnud kedagi Jenny Kossarit laulmas Türipu "All hauas on pime" ja kaotanud sellele neiu oma südame.

Nad abiellusid kohe pärast neiu gümnaasiumi lõputunnistuse kättesaamist. Aasta pärast sündis minna ja veel aasta pärast õde Lully-Mari.

Minu käes on ajalooline väike TASKU TÄHTRAAMAT aastast 1927. See on ema väike päevik-kalender. Siit saan teada, et 15. IV 27 Suurel Reedel on Narva Aleksandri kirikus ette kantud Mozarti Requiemi. Maipühade eel ja järel on korduvalt käidud külas ja vastu võetud külalisi. Kinon on vaadatud "Mustlasparunit" ja veel 2 päeva enne minu sündi on ema tantsinud maskipeol.

Lapsepõlvest mäletan ema alati rõõmsana, naeruhimulisena, alati askeldavana, alati kuskile minevana, kuskilt tulevana. Tööd tehes alati laulud suus.

Ema Jenny ja isa Teodor: Narvas koos tütardega 1931.

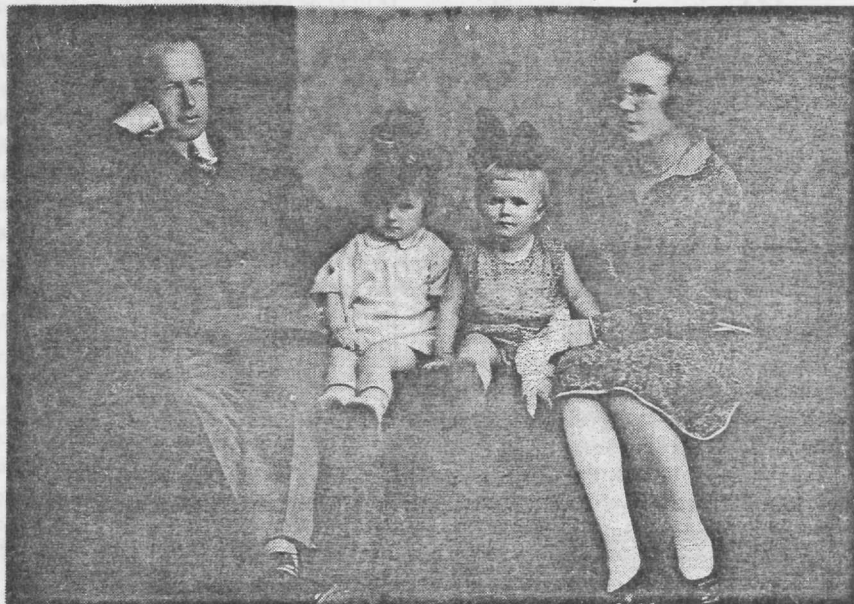
Rakveres uue klaveri juures musitseerimas

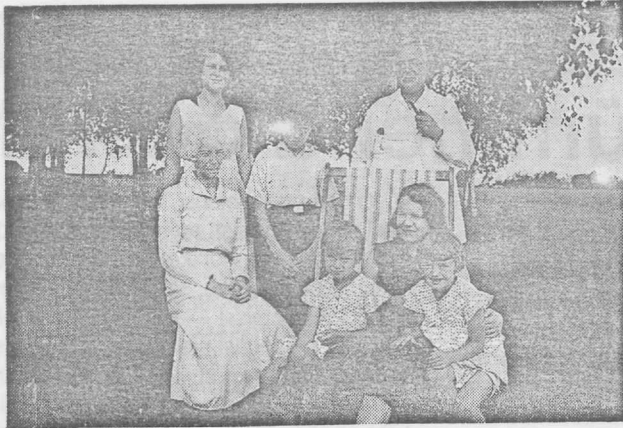
Narvas elasime Jaanilinnas. Kord oli meil köögis kerjus, kelle kotti ema hoolega täitis. Ema on alati olnud helde käega. Hiljem nägin sama kerjust maja trepil ahnelt suhu toppimas toitu, mida ema oli kotti pannud.

Olin tõsiselt hämmelduses. Ei mõistnud, et inimesel polnud kudu, kuhu minna. Pommitasin siis ema oma 4—5-aastase lapse filosoofiliste küsimustega: "Kust ma ikka tulnud olen?", "Miks kerjusel ei ole kohta, kuhu minna?", "Ema, kas sa näed läbi seina, et nii täpselt tead, kuidas me Lulliga toas mängime?"

Siis tuli Toila. Konservatooriumis õppimise perioodil pidas ema meie suvekodus Toilas pansioni. Meil elasid nn. "täis kostil" prof. Artur Kapp abikaasa ja tütreaga, lauluõpetaja Vera Nedremskaja, klaverisaatja Paul Presnikoff-Indra, Gerda Murre jt. Meenub lõbus lugu. Meil, põnnidel, oli raskusi venekeelsete nimede hääldamisel. Meie jaoks oli Vera Nikolajevna kole pikk ja arusaamatu sõnaühendus ja me lihtsustasime selle suupärasemaks VEERAKALAJUUNA-ks. See valmistab kõigile palju nalja. Õnneks oli madam Nedremskaja huumorimeelne ja meenutas veel hilisemal kohtumisel Tallinna perioodil seda kentsakat nimevarianti.

Pansionipidamise päevil tõsiselt ema hommikuti vara-vara. Valmistas söögid, koristas. Koos käisime lihakarnis, poes, pagaril. Pärast hommikueinet verandal olid emal muusikatunnid. Pealelõunati jalutasime kas mereranda või Oru lossi parki. Pühajões võis käega vähki püüda. Neil jalutuskäikudel kõlas jälle laul. Lauldi parasjagu moes olnud rahvalikke laule, rahvalaule, naljalaule.

Toilas suvilas 1935 Kappide ja Siimonite pere. Paremalt all Jenny Siimon tütardega, taga Artur Kapp. Keskel tädipoeg Teodor Staak.

Õhtuti, kui meid Lullyga oli magama pandud, mindi küla peale teiste suvitajatega villa Indast, villa Emidast seltskonnaelu elama.

Tihe läbikäimine oli meil ka Oru lossi garnisoni ohvitseride ja nende prouadega. Kolonel Urbalu proua otsis oma tütrele Milvile mängukaaslast Toila külast ja selleks osutusime meie Lullyga. Kol. Urbalu ja kol. Grabbi elasid garnisoni hoonetest eemal pargi keskel kahepereelamus. Käisime seal sageli Lullyga kahekesi ka sel ajal, kui president Päts oli lossis puhkamas. Ei tea, kuidas tol ajal ihukaitse töötas. Igatahes meie võisime kõikjal pargis ja lossi terrassidel joosta ja kui sattusime ootamatult presidendi rajale, kutsus ta meid enda juurde, võttis põlvele ja päris meie tegemiste järele. Kord suurtega koos pargis jalutamise ajal, mäletan, astus juurde keegi erariides mees ja palus vaikse häälega meil valida mõni kõrvaltee, et president saaks rahulikus üksinduses jalutada tema poolt valitud rajal.

30-ndate aastate lõpul sai valmis Oru Kodumajanduskool. Sinna tuli tugev õpetajate kaader, kunsti- ja muusikahuvidega. Ka nemad olid meil sagedased külalised. Kui 1941. a. sõda läks üle Toila, olid Kodumajanduskooli daamid parasjagu meil aega veetmas. Mängisime "Jokkerit" vene raha peale. Pommitamise ajal varjusime õuel olevasse kartulikeldrisse. Kõige lähem pomm kukkus umbes 100—150 m kaugusele.

Tõsisema tööna korraldasid Siimoni pansioni perenaine ja kostilised improviseeritud kontserte kohalikus pitsimajas ja ümbruskonnas kirikutes.

Suuresti tänu sellele suvetööle lõpetas ema konservatooriumi vist senini ületamatu rekordajaga — kahe ja poole aastaga.

Rakvere aastatest 1934—1941 on meeles sage kolimine. Maja-peremeestele ei olnud meelepärane muusikuna tegev üürnik. Naersime ise, et kolime aina raudteejaamale lähemale, kuni sõitsimegi ära Tallinna.

Ema armastas uuendusi ja vaheldust. Selle nimel nihutas ta nii mõnigi kord tubades mööblit ringi. Isa tuli õhtul töölt ja ei leidnud enam diivanit oma kohalt.

Muusikat tehti kodus sageli. Rakveres isa enam ei laulnud, küll aga võttis klaveritunde hr. Grünwaldilt. Kui meil oli külas isa vanem õde Alice Staak, mängiti õhtuti kaua neljal käel Beethoveni sümfooniat. Kui ema laulis, saatis isa teda klaveril.

Pärast konservatooriumi lõpetamist alustas ema pedagoogilist tööd Tallinnas ja Rakveres. Tunnid toimusid kodus. Olime õega harjunud, et meil oli alati palju rahvast: tuld, mindi, lõõritati ja kuulati vastastikku üksteist. Tundsime Lullyga kogu õpetatavat repertuaari. Unustasime mõnikord oma kohustuslikud kooli käsitööd, padjatikkimised lauale suures toas, kus toimusid laulutunnid. Siis võisime õhtul heameelega nentida, et käsitöö oli nihkunud jõudsalt edasi. Virgad laulutunni kuulajad olid leidnud ka näppudele tegevust.

Kodune miljöö mõjub lapsele. Kord algkooli 3. klassi laulutunnis küsis õpetaja, kas keegi tahab midagi laulda. Mina kohe nõus ja laulsin kodus paljukuuldud paaži aaria Mozarti "Figaro pulmast": "Teile, kel tuntud on südameteed..." Pärast minda laulis üks klassiõ-

de "Tädi Anna...". Lauluõpetaja käis meil kodus seda seika emale-isale jutustamas. Muidu vaevalt see mulle meelde oleks jäänud.

Ajaleht "Virumaa Teataja" aastal 1935:

"Möödunud sügisel alustas kohapeal oma laulupedagoogilist tegevust pr. J. Siimon, kui noor jõud sellel alal. Nüüd, kevadel, võisime juba kuulda selle töö tulemusi. Üks aasta on selleks lühike, et töö tagajärgede üle otsustada, kuid midagi siiski võib öelda. Kõigepealt juba täie innuga andumist oma alale ja energilist tegevust tuleb siinjuures esijoones nimetada. Lühikese ajaga nii palju huvi äratada ja õpilasi koguda, kui õhtul nägime, on nimetamisväär. Õpilasi arvustada siinkohal ei ole mõtet, sest ükski ei ole veel millekski kujunenud, välja arvatud mõned üksikud, kes juba veidi varem alanud õppimist. Ettekande juures selgus vast rohkem, mis õpetaja juba õpilasele on suutnud anda ja see rahuldab hästi. Õpilased olid hoolikalt ette valmistatud."

Nii kirjutas ajaleht Jenny Siimoni I õpilasohtu kohta Rakveres. Need õpilasohtud said aastate jooksul traditsiooniks ja toimusid üksteise järel Rakveres ja Tallinnas kõikide õpilaste osavõtul. Kontsertmeister oli alati Tallinnast, kas pr. Karin Prii—Raudsepp või hr. Paul Presnikoff—Indra.

1939. a. saime Lullyga esimest korda Tallinna seoses ema õpilasohtuga. Ema laulis siis ka ooperis. Oli kohutav näha ema mustlaseideks grimeerituna juba garderoobis. Kuigi teadsin, et see on ema, ei suutnud ma teda omaks võtta. Ja pärast loožis etendust jälgides löid samuti emotsioonid üle pea, kui laval sõdurid ema löid ja raputasid. Pingutasin kõigest hingest end reaalsusele, et see on ju ainult näitlemine, kuid tundepool jäi võitjaks. Etendati Verdi ooperit "Trubaduur" ja ema laulis Azucenat.

Sõjaga kaotasime oma Toila kodu. See—eest leidsime uued sõbrad Saaremaalt ja Viljandimaalt.

Ema käis nüüd suveti Berliinis, Salzburgis, Viinis, Potsdamis laulukursustel ja esinemas. Meie Lullyga tegime samal ajal kohustuslikku suvetööd Saaremaal Karja Kodumajanduskoolis. Viimasel sõjasuvel olime Viljandimaal. Sõjaperioodil tuli pikki vahemaid enamasti jala käia. Kui ema juhtus meiega olema, siis lühendasime jalgsimatkad lauluga. Lõõritasime koolis õpitud 3—häälseid koorilaule: ema tiiskanti, mina teist ja õde Lully kolmandat häält. Kui jõudsime sihtkohta, Karusaadu talu maadele, jätsime laulu ja ema hakkas käo moodi kukkuma. See oli juba Toila perioodist tema viis oma tulekust märku anda.

Viljandimaal kutsuti meid sageli selliselt triona pidudele esinema. Käisime ka sõjaväehaiglates suurtes palatites laulmas. Hiljem muretseti õele akordion ja ta saatis sellel ema soolonumbreid. Mina sain jälle emaga koos esineda Viljandimaa Jaani kirikus leerilastele ja jõuluõhtul.

1944. a. septembrikuus olid ka emal "Estonia" teatri kaudu olemas laevapiletid sõiduks Saksamaale. Mäletan, et istusime vooditel, vaikisime ega suutnud otsustada äräsõidu kohta. Isa oli siis juba haige mees ja pidi niikuinii kohale jääma. Ema suhtles ja rääkis

Trio 1943, ema tütardega.

meiega kui sõbrannadega, kui omaeliste-
ga. See pani vastutuse ka meie õlgadele.
Meie ei pakkunud midagi, lasksime vaid
ajal voolata.

Meie vastaskorteris elas helilooja
Joh. Tamverk. Ka temal oli samale
laevale pilet. Ta käis meid taga kiirus-
tamas ja kadus. Meie võtsime kätte
raamatud ja unustasime end lugemis-
se.

Tulid jälle uued valitsejad ja uued
kombed. Tunnid hakkasid olema roh-
kem konservatooriumis Kaarli puies-
teel, kodus käisid õpilased ooperikoo-
rist, meeskoorist, raadiokooriga kons-
ultatsioonidel.

Eriti kõrgelt hindan ema temaatilisi
kontsert Schubertist ja Tšaikovskist
koos Bruno Luki ja Anna Klasiga. Sa-
mal ajal käis ka töö prof. Hugo Lep-
nurmega. Tulid reisid ja edu Venemaa
suurlinnades. Ema oli ka üks väheseid,
kes pidevalt viitsis heliloojate uudis-
loomingut ära õppida ja seda ette kan-
da Heliloojate Liidus. Ka Moskvaa,
Gruusias, Odessas jm. Kõigepealt hin-
dasid teda helirežissöörid, –tehnikud,
kes lindistasid ja tegid heliplaate.

H. Pedusaar ütleb kenasti emast kir-
jutatud raamatu kokkuvõtte asemel:

”Õeldakse, et igal inimesel on elus
käia oma tee. Ühed leiavad selle hõlp-
sasti, teised ei leiagi ja kolmandad,
ehkki ristuvad korduvalt sellega, ei
sõanda seda mööda sammuma hakata.
Jenny Siimon leidis varakult oma õige
tee. Nii saamegi talle tänulikud olla, et
ta on meid laulukunsti juurde viinud.

Jenny Siimon sõlmis varakult tõelise
lepingu KUNSTIGA ja täitis seda ala-
ti varmalt — õpinguperioodil, otsingu-
te–katsetuste ajajärgul, küpse kunstni-
ku meistriaastail ja ka puhkusepäevil.”

Ülal kirjapandud mälestuste mosaii-
gikildudes pole eluoluliste sündmuste
tähtsus alati tasakaalus. Püüdsin mee-
nutada oma lapsepõlve Ema ja nendes
mälestustes on kahtlemata domineeri-
vam pool emotsionaalsusele mõjunud
seigad ning ehk kohati liigne intiim-
sus. Analüüsi ema tegevuse edukusest
üldsuse silmis on teinud härra Heino
Pedusaar juba 1983. a. sarjas ”TEAT-
RITEED” ilmunud raamatus ”Jenny
Siimon”.

Kiidan teda veel kord väga selle tõ-
sise vaeva eest!

Kakskümmend aastat

”Kuigi kummalgi neist on oma väljakuju-
nenud individuaalne käekiri ning män-
gutehniline laad, kujutavad just need
omadused endast erilisi tegureid tõeli-
se duo kujunemiseks, sest alles teatud
vastandite ühtsus kindlustab õige edu
igas õiges ansambelis,” kirjutas maestro
B. Lukk

palju aastaid tagasi.¹ Siis olid **Nata-
Ly Sakkos** ja **Toivo Peäske** vaevu kaks
hooaega koos musitseerinud ega osanud
kindlasti kujutleda end juba lähitulevikus
laialdaselt tunnustatud ansamblina, kes 19.
ja 24. jaanuaril 1995 tähistab oma 20. tege-
vusaastat pidulike juubelikonserptidega ja
on valmis aina edasi mängima, kuniks jätk-
kub repertuaari ja esinemisvõimalusi.

Klaveriduo sünni tõukejõuks oli puhtprak-
tiline vajadus mängida kellegagi koos aspi-
rantuurieksamil. Leningradi Konservatoor-
iumi T. Fiedleri kammeransambliklassi end
täiendama läks T. Peäske sügisel 1973,
aasta hiljem tuli N.–L. Sakkos. Toivo peas
kypsenud koostööplaani leidis Nata–Lylt
soodsa vastukaja. Esimene kontsert anti
Neevalinnas 9. jaanuaril 1975, tallinlased
kuulsid neid esmakordselt TV vahendusel
mõned kuud hiljem.

Kuidas klaveriduo töötab?

N.–L. Sakkos ja T. Peäske: Oleneb teose
raskusastmest. Kui võimalik, luristame le-
hest koos läbi, et saada üldpilti. Siis kandub
töö ”seksioonidesse”. Algaastail õppisime
põhiliselt üheskoos, vältimaks hilisemaid ja-
gelemisi erinevate kontseptsioonide kaits-
misel. 4–kääle palu aga peabki ühiselt harju-
tama, muidu ei saa puhtfüüsiliselt koosmän-
gust enam naljalt asja.

B. Lukk: ”Ühel klaveril mängides jääb
musitseerimine raskeks ja tänama-
tuks ülesandeks — bassipartii mängi-
jal on parema käe, diskandipartii esi-
tajal vasaku käe liikumisvabadus pii-
ratud peaaegu nullpunktini, ainult
üks mängija võib kasutada pedaali,
ent ta saab seda teha vaid poolikult,
teatud kompromissidega...”²

N.–L. S.: Harjutan üksi olleski ilma pe-
daalita, et vältida hilisemaid reflektoriseid
liigutusi.

T. P.: Mina istun keskkohast kõvasti va-
sakul. Aga 4 käel mängimine on n.–õ. ope-
ratiivsem, piisab ühest klaverist. Originaal-
set repertuaari leidub ka hulga rohkem kui
päriss–duole.

**Kas kokkumängima hakates laabub
kõik ideaalselt või taote teineteist nooti-
dega?**

N.–L. S. ja T. P.: Oi, nii hulluks pole asi
läinud, kuid mõni on vahel ruumist uhkelt
välja jalutanud küll. Mõlemad tahavad ju

kõige paremat tulemust, kummalgi on oma
ettekujutus fraasist, artikulatsioonist, üld-
kontseptsioonist. Mõnikord need kahjuks ei
kattu. Kui mitte enne, siis laval saavutame
ikkagi kompromissi — seal ei kõlba ju lolli
mängida ja kangust üles näidata. Ei ütleks,
et keegi siis konkreetset allub, kõik sõltub
sellest, mis parajasti muusikas toimub, kelle
käes on oluline materjal, aga ka meeleolust:
leebemalt häälestatu annab järele.

Kas te laval sassi ka lähete?

N.–L. S.: Juhtub sedagi. Algul mängisime
ikka peast, paraku tekitas see mõtetut lisa-
pinget: kas mäletan järgmise lehekülje teks-
ti?

T. P.: Kord Mozarti 2. klaverikonserdi esi-
tades unustasin sisse astuda: tundus küll,
et keegi peaks ”seda” mängima, aga kes?
Kui siis dirigent laulma hakkas, taipasin ja
haarasin kähku teemal sabast kinni. Nüüd,
kui mängime valdavalt noodist, tunneme
end laval hulga vabamalt. Kuna me lehe-
keerajat ei salli, tuleb muidugi mõned kohad
pähe taguda.

Mida teineteises hindate?

N.–L. S.: Toivo professionaalsust, kor-
reksust. Vajadust ülimalt täpse teksti ja
maksimaalse viimistluse järele, head pulssi.

T. P.: Nata–Ly selget pead ja fantastilist
lehestlugemisoskust, võimet panna muusi-
ka voolama, naiselikku pehmust ja õrnust.

**Kuidas on lood repertuaariga? Mis on
teile südamelähedasem, mis meeldib
publikule rohkem?**

N.–L. S. ja T. P.: Mängida on väga palju,
eriti neljal käel. Kuigi oleme suutnud hanki-
da kõike, mis huvitab, jääb mõni noot siiski
kättesaamatuks. Moskva duole J. Sorokina
— A. Bahtšijev, kellega meil on väga head
isiklikud ja loomingulised kontaktid, võlgne-
me tänu mitmete nootide eest, kuid Bachi
poegade lugusid nad käest ära ei anna.

Me armastame kõige enam Schubertit ja
Brahmsi. Kuna Schubert vaevu kuulis oma
teoseid orkestri esituses, oli tema jaoks üli-
malt täiuslik ”nelja käe partituur”. Schuberti
teosed on tõesti lausa orkestraalsed, peale-
gi väga kaunid ja meloodiarikkad. Ka
Brahmsi valsse ja ungari tantse mängime
suurima heameelega.

Klassika ja romantismi valdkonnast on
meie repertuaaris peale nimetatute kõige
enam teoseid Mozartilt ja Rahmaninoviilt,
uueast muusikast Raveli, Stravinski, De-
bussy, Bartóki jt. looming. Meile sobib üldse
nüüdisaegsem muusika. Näiteks NYD 93–
el mängitud G. Crumbi ”Zeitgeist” istus suu-
repäraselt.

Ja loomulikult eesti muusika, mis muide
ongi pälvinud suurima publikumenu nii Ve-
nemaal kui välisriikides. Uskuge või mitte,
aga eesti heliloojate teoseid on meie käes
üle poolesaja!

kahel klaveril

**Kas nad on ise virgad või vajavad sun-
di?**

N.-L. S.: Kuidas keegi — E. Vetemaa tõi meie eelolevaks juubeliõhtuks oma "Kuulde-mängu" täiesti vabatahtlikult. Aga muidugi oleme enamiku lugudest ise ellu kutsunud.

Näiteks "Suvekonkursi" abil, kus orgkomitee ja žürii koosseisus N.-L. Sakkos ja T. Peäske kehtestas vastavad tingimused ja tegi, arvestamata helilooja elukohta, tutvustet žüriiga ja positsiooni ühiskondlikus elus absoluutselt subjektiivse otsuse, skaalal "meeldib", "meeldib väga", "meeldib kõige rohkem". Auhinnaks parimale teosele oli esitus Leningradis, teistele autoritele pakuti pudeli šampuse ärajoomist koos žüriiga.

"Kõige rohkem meeldis" — kohale tuli J. Räätsa sekstett keelpillidele ja kahele klaverile, kuid Leningradis tuli seda paraku asendada — kvartett ei saanud kohale sõita.

Nüüd esinemisvõimalustest.

N.-L. S. ja T. P.: Suures laastus oli neid varem piisavalt, nüüd üpris vähe. Meid hoiavad vormis rahvusvahelised klaveriduode festivalid Nõukogude Liidu-järgses suuriigis. Viimane toimus müllu aprillis — klaveriduode supermaraton "Siber 94" marsruudil Biisk—Barnaul—Novosibirsk—Kemerovo—Tomsk. Osa võttis 9 ansambliit ja 5 orkestrit. Esimene taoline toimus aga Leningradis 1990. a. Sellest ajast kuulume Jaapani klaveriduode assotsiatiiooni (nüüd on see laiinenud juba ülemaailmseks) ja saame ühtelugu keni jaapanikeelseid ajakirju.

Miks te pole esinenud Jaapanis?

N.-L. S. ja T. P.: Hea küsimus! Kui leiaksime sponsoreid, kes tasuks reisi- ja elamiskulud, sõidaksime juba homme! Meil on tegelikult andmeid kõikide festivalide kohta, aga reisiraha seisab nagu sein ees.

Kui neid kutseid Venemaaltki oleks rohkem! Seal on sageli usumatult hea publik: kuulab huviga ja reageerib suure vaimustusega. Näiteks Jekaterinburgis olid 10 õhtut järjest kõik festivalikontserdid välja müüdnud, ometi toimus seal samaaegselt veel paar festivali. Leidus selliseid fanaatikuid,

kes jälgisid ka meie proove, õhtul aga ulatasid häbelikult austusavaldusena pudelikese taruvaiguga või piltpostkaardi. Kuna mängisime enamasti eesti muusikat, olime menu üle kahekordselt uhked. Jagasime-vahetasime neil üritustel nii omi noote kui kassette.

Eesti Kontserdi kaudu saime 1994. a. jooksul osaleda vaid ühel lastekontserdil Saint-Saënsi "Loomade karnevaliga". Ega meist pealepressijaid ole — kui ei anta, siis ei anta! Ometigi on kurb küll istuda tegevusetult sellisel repertuaarihunnikul.

Ja selliste kogemuste-õskustega...

"Kuidas suudab see paar hoida jätkuvalt nii kõrget taset, õppida-omandada nii palju muusikat ning seda alati perfektelt, elegantsi ja meisterlikkusega esitada, igasse teosesse kogu olemusega sulada, iga "rollis" täieliku ümberkehastuseni jõuda?"³

"Duo sisukas tegevus on suunanud kogu Eesti kammermuusika arengut, ...sest enamik heliloojaid eelistab luua jkkagi elama-kõlama hakkavat muusikat..."⁴

N.-L. S.: Pole mõtet nukrutseda — meie "portfellis" on ka salongimuusikat, lustlikke, virtuoosseid, vaimukaid väikevorme, näiteks kolevahva "Tramvai-galopp", mille ettekandmisest vastuvõttudel, saatkondades või mujal paslikus paigas tunnen suurt rõõmu.

Kui palju olete pääsenud tõelise piiri taha?

N.-L. S.: EK abil vaid Stockholmi, kus toimunud Balti muusikafestivalile kutsus meid esinema L. Väinmaa. K. Randalu vahendusel mängisime Jyväskylä festivalil, Heliloojate Liit saatis meid Karlsruhe X Euroopa

Kuigi orkester on "parim pill" annab kahel klaverilgi orkestrit mängida.

Kultuuripäevadele ja väike etteaste toimus ka Londonis.

Toivo käskis küsida, miks nad ei sooleeri?

N.-L. S. ja T. P.: Kokkumäng on üks ütle-mata põnev asi. Kuigi orkester on "parim pill", annab kahel klaverilgi orkestraalselt mängida. Ole aga mees ja oska tämbreid välja võluda. Pealegi on noodid hea rahulik mängida.

Aga järelkasv?

N.-L. S.: On olemas paljutootav magistrantidest duo Piret Habak ja Reet Ruubel-Kopvillem, kes on andnud juba mõnegi menuka kontserdi.

Küsis-kuulas-kirjutas

I. Rannap

¹ "Noor klaveriduo annab lootust". "Noorte Hääl", 22. I 1977.

² "Noorte Hääl", 3. II 1980.

³ S. Kuusk. "Muusikaleht", det. 1993.

⁴ P. Kuusk. "Päevaleht", 1. II 1993.

Omanäoline kammerkoor 25-aastane

Tallinna Muusikakeskkooli kammerkoor tähistas detsembris viie kontserdiga 25 aasta möödumist oma loomisest.

Koor on läbi teinud mitmekesise arengutee. Ta loodi 1969. a. õpilaste algatusel oma lõbuks laulmiseks. Koori üks algataja Tõnu Kaljuste, samuti Silvia Landra, Toomas Kapten, Elo Kaarepere jt. on seal saanud oma esimesed dirigendikogemused.

1976. a. sai koorist õppekoor noorte koorijuhtide-diplomandide käe all laulude õppimiseks igakevadiste eksamite jaoks. Esimeseks juhatajaks oli Endel Loitme.

1986. a. koori juhendamata asunud vilistlane Elo Kaarepere (Üleoja) viis koori kooliseinte vahelt välja: saadi auhinnalisi kohti konkursidel ja festivalidel, käidi Leedus ja Soomes.

1989. aastast tänaseni juhatab kammerkoori Evi Eespere, mitmes funktsioonis lööb kaasa René Eespere, mõlemad 1969. a. asutajaliikmed. Koorist on kujunenud omapärane kooristuudio — vilistlased on jäänud edasi laulma, noortest moodustatakse igal aastal uus koosseis, n.-ö. taimelava. On esinetud Tallinna parimates kontserdipaikades ja paljudes lääneriikides, sh. konkurssidel. 1992. aastal saadi

Itaalias hõbediplom, eripreemia folkloori esitamise eest. Dirigent Evi Eesperele anti üks kolmest dirigendipreemiast. 1993. a. tuli koor noortekooride hulgas II kohale Llangolleni koorikonkursil Walesis. On ka mitmeid väiksema kaaluga diplomeid. Märtsikuus seisab jällegi ees kontsertreis Schleswig-Holsteinimaale SLV-s.

22 Uut Eesti Rahvusraamatukogu muusikafondis

Raamatud

- Kontserdid hooajal 1994/1995. — Tallinn, 1994. — 27 lk.
Saaremaa laulupeo esimene sajad, 1894—1994: Sõnumeid kooridest, koori- ja orkestrijuhtidest ning laulupidudest. — 1. osa. — Kuressaare, 1994. — 80 lk.: ill., portr.
Olof Printits trükisõnas ja kontserdilaval. — Tartu, 1994. — 37 lk.: ill.
Aho, K. Einojuhani Rautavaara sinfonikona as Symphonist. — Helsinki, 1988. — 139 s.: nuott.
Dictionnaire de la musique. — Paris, 1990. — 882 p.: ill.
Ghezzi, M. A. Epic songs of sixteenth-century Hungary: History and style. — Budapest, 1989. — 232 p.: mus.
Heintze, J. R. American music before in print and on records: A bibliodisography. — Brooklyn, 1990. — 248 p.
Historische Lieder aus acht Jahrhunderten. — Hamburg, 1989. — 229 S.: Mus.
Järnefelt, R. Lyhyt opastus luovempaan soittamiseen pianolla. — Helsinki, 1990. — 21 s.
Porila, H. Yhtenäistetty Joseph Haydn: Ohjeluetelo. — Helsinki, 1993. — 98 s.
Schaefer, J. New sounds. — London, 1990. — 301 p.
Kurt Weill: The Threepenny Opera. — Cambridge, 1990. — 229 p.
Noodid
Emonts, Fritz. Europäische Klavierschule Bd. 1—3. — Mainz, 1992—1994.
S a m a : Begleitende Spielhefte:
Spiel mit 5 Tönen: Lieder und Stücke für den ersten Anfang am Klavier. — 1992.
Wir spielen vierhändig: Leichte Klavierstücke für den ersten Anfang. — 1994.
Leichte Klaviermusik des Barock. — 1994.
Von Bartók bis Stravinsky: Leichte neue Klaviermusik. — 1958.
Fröhliche Tänze nach alten Weisen: Für Klavier vierhändig. — 1960.
Polyphones Klavierspiel: Heft 2: Dreistimmigkeit und freie Mehrstimmigkeit. — 1994.
Eespere, R. Laulik 3.—4. klass. — Tallinn, 1994.
Heliülesvõtted
Kompaktplaadid
Estonian piano music / Perf. by L. Väinmaa, piano. 1994. — 4509-95704-2.
Schubert, Fr. Winterreise / Votr.: J. Hynninen, Bariton, R. Gothoni, Klavier. — Helsinki, 1989. — ODE 725-2.
Lindberg, N. Requiem / Perf. by: Swedish Radio Choir, cond. G. Sjökvist, L. Willemark, soprano, M. Jalkéus, soprano, Nils Lindberg Big Band. — Stockholm, 1994. — PSCD 78.
Sinatra, F. (laulja). Duets / Perf. by: F. Sinatra, vocal, singers, musicians. — Hollywood, 1993. — 8 28067 2.
Oldfield, M., autor, esit. Tubular Bells: Part I and part II / Perf. by M. Oldfield, grand piano, glockenspiel, Farfisa organ, bass guitar, electric guitar, speed guitar, Hammond organ, etc. — London, 1983. — CDV 2001.
Kaas, P. (laulja). Je te dis vous / Esit.: P. Kaas, laul, ans. — 1993. — COL 473629 2.
Helikassetid:
TV & film collection, vol. 1—vol. 3 / Perf. by: B. Russell, P. Belmonde, The Twilight Orchestra, The London Symphonic Orchestra, The Royal Philharmonic Orchestra, etc. — 1991. — 4728MC-4730MC.
Oleviste Noortekoor / Esit. Oleviste Noortekoor, dir.: I. Lige, M. Tedre, K. Vaus.
Ummamuudu (ansambel). Jälg / Esit.: "Ummamuudu", ans., Võru I Kk. laululapsed jt. muusikud. — Tln., 1994. — 020.
Modern Fox / Esit. ans. "Modern Fox". — Tln., 1994.
Kuldne Trio (ansambel). Metsateel / Esit. ans. "Kuldne Trio". — Pärnu.

GUINNESSI REKORDID

Instrumendid

* Maailma suurim klaver valmistati 1935. a. Londonis. See kaalub 1250 kg ja on 3,15 m pikk. Pikim bassikeel on 3,02-meetrine, tema tõmbetugevus on 30 tonni.

* Väikseim piano, millel on võimalik mängida, on 8-kordne vähendus firma "Knabe" 1910. aastal valminud klaverist. Selle mõõtmed on 19,05x8,57x16,5 cm.

2.—5. veebruarini

Barokkmuusika päevad

2. II kell 19.00. Raekoda — Hortus Musicus, dir. Andres Mustonen. Bach.
3. II kell 16.00. Väravatorn — Elegantsed klassikud. Klassikalised flöödid Miika Helasvuo, klassikaline klaver Ivo Sillamaa jt.
3. II kell 19.00. Raekoda — St. James Baroque Players (Inglismaa), kunstiline juht Ivor Bolton.
4. II kell 16.00. Väravatorn.
4. II kell 19.00. Raekoda — Prantsuse barokkmuusika ja originaalkooregraafia. Musica Poetica (Šveits). Soome ja Inglismaa artistid.
5. II kell 13.00. Väravatorn.
5. II kell 16.00. Mustpeade Maja Valge saal — Hortus Musicus. Musica Poetica.
Festivali kunstiline juht Andres Mustonen.
1. II kell 18.00. Tartu Ülikooli aula; 2. II kell 18.00. Pärnu Raekoda — Stockholm Saxophone Quartet. Kava keskmeks uued teosed Erkki-Sven Tüürilt ja Ester Mägil.
2. II kell 18.00. Rakvere Kauri Kool — Clara ja Robert Schumanni muusika ja kirjavahetus. Ulrika Kristian (viul), Marje Lohuaru (klaver), Peeter Paemurru (tšello).
5. II kell 14.00. Kiviõli; kell 17.00 Jõhvi Teatri Maja; 7. II kell 17.00 Mustpeade Maja Olavi saal — Tallinna Saksofonikvartett.
8. II kell 18.00. Tartu Ülikooli aula, 14. II kell 18.00 Rakvere Kauri Kool, 21. II kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal — Leili Tammel (metsosopran), Taissia Filippova (klaver). Brahms, Rahmaninov.
8. II kell 19.00. Niguliste — Jenny Siimoni 90.sünniaastapäevale pühendatud kontsert, kus esinevad lauljatarid endised õpilased.
9. II kell 19.00. Estonia kontserdisaal — Väljapaistvad soliste. Eesti Riiklik Sümfooniaorkester. Dir. Arvo Volmer, BORIS BERMAN (USA), Strauss, Mozart.
14. II kell 19.00. Mustpeade Maja Olavi saal — NYD Ensemble.
15. II kell 19.00. Niguliste — 4. kontsert sarjast "Katedraali kaja". INES MAIDRE (orel). Hümnimuusikat sajadite lõikes. Gavazzoni, Titelouze, de Grigny, Tournemire.
16. II kell 19.00. Estonia kontserdisaal — Eesti Riiklik Sümfooniaorkester. Dir. Gregory Rose, solistid Ulrika Kristian, Peeter Paemurru. Brahms, Webern, Bruckner.
16. II kell 19.00. "Vanemuise" kontserdisaal — Rahvusmeeskoor, Vanemuise teatri orkester. Dir. Lauri Sirp.
22. II kell 19.00. Mustpeade Maja Valge saal — "Tulevikusillad". LAURI VÄINMAA — klaverimuusika tähtseid. 2. kontsert. Mart Jaanson'i sisesejuhatuse. Boulez, Stockhausen.
25. II kell 16.00. Väravatorn — Hortus Musicus. Ans. juht Andres Mustonen.
25. II kell 18.00. Tartu Ülikooli aula; 26. II kell 16.00. Estonia kontserdisaal — Eesti Filharmonia kammerkoor, Tallinna Kammerorkester. Dir. Andres Öhrwall. Bach Missa h-moll BWV 232.
28. II kell 19.00. Raekoja saal — Ivo Sillamaa (klavessiin). Couperin, Rameau, Bach.

Nätsti!

Valge valgel

Teel Euroopasse läheb Estonia Teater üle ooperite ettekandmisele originaalkeeles. Et aborigeenidele oleks laval toimuv mõistetav, jookseb selle ülaserval eestikeelne tekst. Valge tekst valgel taustal. Nii tehakse ära tänuväärne töö eestlaste nägemisvõime teravdamiseks selleks ajaks, kui ka raamatuid ja ajakirjandust hakatakse niimoodi välja andma — valge trükk valgel paberil.

I. T. Stän

LUDWIG VAN BEETHOVEN

Reini ääres paiknevas Bonni ühes madala lae ja tillukeste akendega majas sündis 1770. a. detsembril keskpaigas Beethovenite perre poisslaps, kes päris oma esivanemate meesliinilt suure muusikaande. Nii vanaisa Ludwig kui tema poeg Johann teenisid leiba õukonnakapellis, esimene kapellmeistrina, teine õukonnatenorina, olles ühtlasi edukas muusikateooria ja klavessiinõpetaja.

Ludwigi ema, vaikke tagasihoidliku loomusega Maria Magdalena suutis abielu esimestel aastatel avaldada soodsat mõju oma mehe püsimatule karakterile. Ent peagi pöördus Johann tagasi poissmehepõlve halbade harjumuste juurde: viibis alailma kõrtsides ja jättis hooletusse teenistuskohustused.

Väike Ludwig kasvas üsna omapeade, sest kahe noorema poja ja majapidamisega kimpus olev ema ning harva end kodus näitav isa ei tegele peaaegu üldse oma vanima lapsega. Terved päevad kolis Ludwig eakaaslaste seltsis Reini metsastel kallastel. Kodused ei huvitunud temast seni, kuni avastasid poisi musikaalsuse ja ambitsioonikal isal tekkis tahtmine teha temast teine Mozart. Kuid korrapärase eluviisiga, alailma purjus Johann polnud suuteline korraldama Ludwigile süstemaatilist õppetööd, usaldades ta ju-

Katkend esimesest täielikult säilinud Beethoveni teose noodist 1785 a.
(Trois Quatuors pour clavecin, violino, viola e basso)

Kochi väike Beethoven armastas, aga katoliku preestrit Hanzmanni, kes samuti orelitunde andis, ei sallinud ta silmaotsaski.

Viulil ja violal õppis Ludwig andeka pillimehe Rovantini käe all ja armastas improviseerida peamiselt just viulil.

Huvitav, et vara ilmsiks tulnud ja mitmekesise interpreedi kõrval avaldusid Beethoveni komponistivõimed ilmselt hoopis hiljem.

Oma esimese avaliku kontserdi andis 8-aastane Ludwig Kölnis, muusikat kirjutama hakkas aga 12. eluaastal. Just siis avanes lõpuks ometi võimalus õppida tõelise pedagoogi, linnateatri muusikadirektori Ch. G. Neefe juures. Küürakas, sünge näoga Neefe elas vaeselt ühes pööningukorteris, kuhu viis pime, räpane trepp; Ludwig töttas sinna aga suure põnevusega, sest niipea kui õpetaja hakkas rääkima muusikast, kirgastus ta ilme, silmad löid särava ning kõik ümberringi muutus kauniks. Neefe mõju hindas Beethoven väga kõrgelt nii muusikalises kui maailmavaatelises mõttes. Neefe laialdased ja mitmekesised teadmised täiendasid Ludwigil lünklikku üldharidust, sest koolis sai ta käia vaid kümnenda eluaastani. Saamata korralikult selgeks ei korrumtamist ega õigekirja, oli Ludwig sunnitud majanduslikel kaalutlustel koju jääma ja täitma teadmistes esinevaid lünki lugemise ja iseõppimise teel. Sihikindlus ja visadus aitas tal omandada ladina keelt sedavõrd, et ta võis tõlkida Cicero kõnesid, prantsuse ja inglise keelt aga suhtlemistasandini — õigekirjas tegi ta ka täiskasvanu na vigu! Beethoven kaebas veel kuulsa heliloojana oma puuduliku hariduse üle.

Omandanud hea klavessiini-, orel- ja viiulimängu oskuse, süüvis Ludwig oma eelkäijate loomingusaladustesse. Neefe oli asendamatu teenäitaja Händeli, Bachi ja Mozarti teoste ana-

lüüsimisel. Muidugi määrasid eeskujud ka noore Beethoveni esimeste katsetuste stiili ja laadi, mis kõige enam järgis Mozartit. Palad klaverile ja serenaadid orkestrile äratasid õige pea austust uustulnuka vastu, kodulinna mõjukad isikud omistasid Beethovenile suure tulevikuga muusiku reputatsiooni.

20-aastane Beethoven sõitis Viini, et õppida ka J. Haydni juures. Vaevalt oskas ta siis arvata, et jääb sellesse imeilusasse linna elu lõpuni.

Juba lapsena oli Ludwig harukordselt kinnine ja keskendunud, ta võis tundide kaupa aknalaual istudes süveneda oma mõtetesse, teda oli siis koguni raske "äratada". Ometi polnud Ludwig melanhoolik, vaid terve, tugev poisipõngerjas, alati valmis vallatlema koos omasugustega. Jäsakas, suhteliselt suure pea, tihedate lokkis juuste, elavate tarkade silmadega Beethoven võis oma kaaslastesse kiinduda, kuid ei püüdnudki varjata antipaatiat, kui kellegi käitumine talle ei meeldinud. Hea ja kurja tunnetamine oli Beethovenis teravalt piiritletud. Seetõttu tuli tal hilisemas elus palju kannatada igasuguse ülekohu ja kurjuse läbi. Rängimaks mureallikaks oli aga siis pikkamööda süvenev ja täieliku kurtusega lõppenud kõrvahaigus.

Beethoven: "Kurt muusik? Kuidas mu üle naerdakse. See on sama, mis pime maalikunstnik, käteta atleet, jalutu tantsija!"

Aastate viisi end arstide juures ravida püüdnud Beethoven pidi aina sagedamini kuulma lootusetuid diagnoose: me ei tea põhjust, me ei oska teid aidata! Tõelise titaanina oli Beethoven üle oma tragöödiast, tema surematud teosed kutsuvad üles uskuma inimese kõikvõimsusse, trotsima muret, võitlema kurjusega.

(Järgneb)

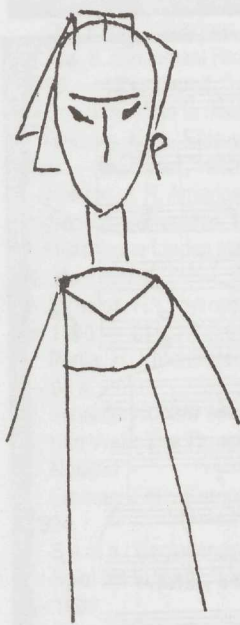
J. Neeseni tehtud siluett umbes 16-aastasest Beethovenist (1776)

huslike, vahel üsna kahtlaste pedagoogiliste võimetega muusikaõpetajate hoolde. Näiteks tavates näitleja T. Pfeiffer (kes elas Beethovenite majas) alles öösel koos Johanniga kõrtsist naastes alustada päeval meelet läinud tundi. Isa nõusolekul aeti Ludwig voodist välja ja sunniti klavessiini taha — vahel kuni hommikuni.

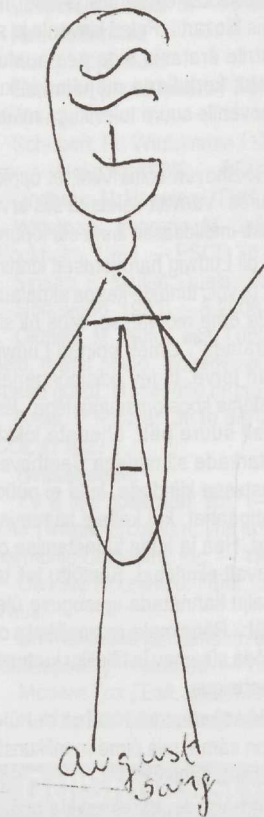
Pfeiffer õpetas poisile ka flöödimängu, aga oreliga tutvustas teda põhjalikult elurõõmus ja heasüdamlik fantsiskaani munk W. Koch. Eduasammud orelil käsitsemisel võimaldasid Ludwigil õige pea asendada õpetajat kirikuteenistusel.

Algus "ML" nr. 17/18 (1994)

Lilli
Promet

August
Sang

OOPERILAVAL ON JUHTUNUD IMELIKKE ASJU

**Mati Palmi
meenutusi**

Algus "ML" nr. 17/18 (1994)

Soomemaal

Savonlinnas on vabaõhulaulula-
va: vahel puhub tuul ja linnud laula-
vad ka nii, nagu nad tahavad. Oli
"Don Carlose" etendus, kui soome
kuulus bass Matti Talvela laulis
oma Filipi aariat — väga intiimne,
murelik ja mõtisklus. Aga tuul tegi
oma: puhus tal mütsi peast maha.

Situatsioon oli tobe ja koomiline
— tegevus toimus ju toas. Aga Sa-
vonlinna ooperipublik on tolerantne
— looduse jõud ei häiri nende kaa-
saelamist.

Tihti peale oli nii: meie laulsime
Wagneri "Lendavat hollandlast" —
sünget traagikat, linnud oma lõbu-
laulu ja see läks väga hästi kokku.

***

Mullu septembri keskel oli Hel-
singis uues ooperimajas Kokkoneni
ooperi "Viimsed kiusatused" esie-
tendus, mis oli üles ehitatud paljus-
ki lava tehnilise kõrgtaseme peale.
On ju meil väga hea elektrooniline
lavajuhtimise pult, mis oli alati lait-
matult funktsioneerinud. Üldse on
Soome uus Rahvuskooper praegu
üks maailma parimini mehhaniseer-
itud teater. Kogu mänguline situat-
sioon oli seekord tehnika abil deko-
ratsioonide ette ja taha, kõrgemale
ja madalamale liigutamise peale
üles ehitatud. Esietendusel aga
ükski nupp ei töötanud, lava seisis
paigal, dekoratsioonid laval samuti.
Soome kolleegid olid veel järgmisel
päeval väga nõrduinud.

(Järgneb)

Puudub suflöör

Beniamino Gigli sattus operat-
sioonilauale, kus teda opereeriti
narkoosi all. Erutusest hakkas laul-
ja valesti numbreid loendama:
"Üks... viis... kaheksa..." Arst palus
teda lugeda tähelepanelikumalt,
mille peale Gigli vastas: "Doktor,
ärge muretsege, et olen täbaras
olukorras — mul pole suflööri."

Kuhu sinised haldjad kõik jäid...?

(In memoriam Harri Vasar)

Kui ma mõtlen äsja igavikuriiki
läinud Harri Vasarale (14. XII 1926
— 22. XII 1994), siis seletamatul
kombel kumiseb kõrvus tema hääl
just selle motiiviga. Nimetatud fraas
pärineb laulukesest, milles Harri
Vasar jutustas väikesest puunukk
Pinocchiost ja kus tema lüürliline
kunstnikunatuur seletamatu lihtsu-
suga manas silmade ette meie kõi-
kide kauge lapsepõlve ning hilise-
mad täitumatud unistused.

Harri Vasar oli ühelt poolt väga
tuntud solist. Kaheksa aastat laulis
ta RAM-is ja mõnda aega selle po-
pulaarses kvartetis koos Georg Ve-
tingu, Evald Jaansoo ja Verner
Gerretziga. "Ema süda", "Suliko"
või "Uinu, mu väsinud lind" — need
laulud kõlasid tollal pideva järje-
kindlusega nii mitmesuguste kont-
sertide kui ka Eesti Raadio soovi-
kontsertide kavades.

1953. a. tegi ta oma esimese ro-
li "Estonia" teatris, kehastades
gruusia nooruki Kote hõõguvat ka-
rakterit Dolidze muusikalises ko-
möödias "Keto ja Kote". Pidev töö-
leping "Estoniaga" sidus teda aga
aastail 1961—1981. Sellest perioo-
dist meenuvad esmajoones Freddy
Loewe muusikalises "Minu veetlev
leedi", Tony Bernsteini muusikalises
"West Side'i lugu", Ilmar Valgre-
Raudmäe muusikalises loos "Mui-
naslugu muusikas". Kui lisada veel

põnevad osatäitmised etendustes
"Mam'zelle Nitouche", "Pühapäev
Roomas", "Minu sõber Bunbury",
"Rüütel Sinihabe", "Nahkhiir",
"Rose-Marie" jne. pluss väiksemad
karakterrollid ka ooperites, siis üh-
tekokku jäi Harri Vasara lavateele
üle kolmekümne erineva osa.

Kuid üle kolmekümne aasta as-
keldas Harri Vasar veel väikeste
nukkudega. Poja sünnipäevaks
improviseeritud etteastest kasvas
välja teater "Marionett", millist ette-
võtmist toetas jalatsivabrik "Kom-
munaar" ja mis käis külalissetendusi
andmas isegi Soomes.

Selles töös avaldus Harri Vasara
anne kõige mitmekülgsemal kujul.
Väga tihti oli ta etenduse autoriks,
lavastajaks, osatäitjaks, valgusta-
jaks jne. Seejuures üle 200 erineva
nukukarakteri on ta ise omaeneise
kätega valmis meiserdanud!

Tema loojaloomusest on erine-
vad tahud edasi kandunud ka las-
tesse ning nende võrsete kaudu
elab Harri Vasara hing ka uute
põlvkondade keskel.

Ja ometi jäi kogu aeg ka midagi
nagu pooleli... Suur sõda katkestas
koolipoisitee, kopsuhaigus ei lask-
nud hiljem lõpetada õpinguid Tallin-
na Muusikakoolis, ka teatrilavalt
lahkudes oli Harri Vasar alles 55-
aastane. Väga vähe jõudis ta tegel-
da kammerlauluga, ent need üksi-
kudki Griegi või Schuberti laulud,
mis tema repertuaaris olid, otseku
nõudsid lisa. Päikesepaistelise ise-
loom kaldus nii mõnelgi õhtul nuk-
ruse nootidesse, äsjaloodud osa jä-
rel oli huultel kahtluse vari...

Me ei tea, kuhu kadusid tema
juurest nendel tundidel sinised
haldjad, kuid kõikide nende juure,
kellel oli õnn koos Harri Vasaraga
rühbata rõõmude karikast (nii laval
kui elus), tulevad nad ikka ja jälle
tagasi.

Arne Mikk

Muusika

Peatoimetaja: Mart Vainu, Lõuna-Eesti korrespondent Marina Tamme. Väljaandja AS "BALBI"
Tallinn 34 (EE0034) pk. 996. Teisipäeval ja neljapäeval 14.30—16.00 tel. 52 51 24. Honorari
saab kätte Tallinn, Narva mnt. 5, II k., tuba 2 (tel. 43 77 33 või 43 77 51).

Goafinet

600

RAHVUSLIK